

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

DIPLOMOVÁ PRÁCA

2012

Bc. Adriana MIEZGOVÁ

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

Magisterské kombinované štúdium

2010 – 2012

DIPLOMOVÁ PRÁCA

Bc. Adriana Miezgová

Edukačné programy seniorov

Praha 2012

Vedúci diplomovej práce:

prof. PhDr. Ing. Miroslav Tuma, PhD., DrSc.

JAN AMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY PRAGUE

Master Combined Studies

2010 – 2012

DIPLOMA THESIS

Bc. Adriana Miegová

Educational programs for seniors

Prague 2012

The diploma thesis work supervisor:

prof. PhDr. Ing. Miroslav Tuma, PhD., DrSc.

Vyhlásenie

Vyhlasujem, že predložená diplomová práca je mojím pôvodným autorským dielom, ktoré som vypracovala samostatne. Všetku literatúru a ďalšie zdroje, z ktorých som pri spracovávaní čerpala, v práci riadne citujem a sú uvedené v zozname použitej literatúry.

Súhlasím s prezenčným sprístupnením svojej práce v univerzitnej knižnici.

V Prahe dňa 15. 3. 2012 .....

Vlastnoručný podpis

Pod'akovanie

Týmto by som chcela poďakovať vedúcemu diplomovej práce **prof. PhDr. Ing. Miroslavovi Tumovi, PhD., DrSc.** za odborné vedenie, za pomoc a rady pri spracovávaní tejto práce.

ANOTÁCIA

Anotácia:

Táto diplomová práca sa zaoberá osobnosťou seniora so zreteľom na výchovu a vzdelávanie edukačnými programami v zariadeniach pre seniorov. Na základe teoretických poznatkov je v práci popísaný prieskum výchovy a vzdelávania seniorov edukačnými programami v konkrétnych zariadeniach pre seniorov. Na záver sú stručne popísané návrhy, odporúčania pre súčasnú prax s cieľom zlepšenia súčasného stavu vo výchove a vzdelávaní seniorov pomocou edukačných programov.

Kľúčové pojmy:

Edukácia, edukačný program, odporúčania pre prax, prieskum, senior, starnutie, staroba, výchova, vzdelávanie seniorov.

ANNOTATION

Annotation:

This thesis deals with a senior figure with regard to education and training and educational programs in institutions for the elderly. Based on theoretical knowledge in the work described research education seniors in specific educational programs for senior citizens. Finally, suggestions are briefly described, and recommendations for current practice in order to improve the current situation in the education of senior citizens through educational programs.

Keywords:

Education, educational program, recommendations for practice, research, senior, aging, old age, education, training seniors.

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČASŤ	
1. TEORETICKÉ VYMEDZENIA ZÁKLADNÝCH POJMOV	
SKÚMANEJ PROBLEMATIKY	11
1.1 Vymedzenie pojmu osobnosť	11
1.2 Vymedzenie pojmu senior, geront	13
1.3 Starnutie a staroba	15
1.3.1 Fázy prípravy na starnutie a postproduktívny vek	17
1.3.2 Vymedzenie pojmu staroba	18
2. GERAGOGIKA, SOCIÁLNA ANDRAGOGIKA A FUNKCIE	
EDUKÁCIE SENIOROV.....	20
2.1 Vymedzenie geragogiky a gerontológie	21
2.1.1 Sociálna andragogika ako subsystém andragogiky	22
2.2 Špecifikácia a funkcie edukácie seniorov	24
3. EDUKAČNÉ AKTIVITY A PROGRAMY SENIOROV SO	
ZRETEĽOM NA SOCIÁLNU PRÁCU	29
3.1 Potreby a znaky edukačnej aktivity seniorov	29
3.2 Edukácia seniorov v zahraničí za hranicami Slovenska	32
3.2.1 Vzdelávanie a edukácia seniorov v ČR	33
3.3 Druhy edukačných inštitúcií pre seniorov v SR	34
3.4 Edukácia seniorov	37
3.4.1 Najznámejšie programy a možnosti vzdelávania seniorov	39
3.4.2 Edukácia v postproduktívnom veku v sociálnom zariadení poskytujúcom sociálne služby.....	42
3.5 Charakteristika cieľov a úloh edukácie seniorov	45
3.6 Sociálna práca so seniormi v komunite, sociálna práca a jej prechod na sociálnu andragogiku	49
3.6.1 Sociálna práca v komunite seniorov	52
PRAKTICKÁ ČASŤ	
4 ANALÝZA VÝCHOVY A EDUKÁCIE EDUKAČNÝMI PROGRAMAMI	
PRE SENIOROV	54

4.1 Cieľ prieskumu	54
4.2 Prieskumné hypotézy	55
4.3 Použité metódy, techniky a postupy	55
4.4 Harmonogram postupu	58
4.5 Charakteristika súboru	59
4.6 Analýza dát	60
4.7 Interpretácia výsledkov, diskusia	78
4.8 Formulácia odporúčaní	80
ZÁVER	82
ZOZNAM POUŽITEJ SLOVENSKEJ LITERATÚRY	88
ZOZNAM POUŽITEJ ZAHRANIČNEJ LITERATÚRY	88
ZOZNAM OBRÁZKOV, TABULIEK A GRAFOV	91
ZOZNAM PRÍLOH	93
PRÍLOHY	94

ÚVOD

Celospoločenský život a aj život jedinca nám prináša naliehavé výzvy súčasnej spoločnosti. Jednou z nich je i starnutie populácie spoločnosti. Obdobie staroby je obdobím veľkých zmien v živote každého jedinca, ktoré so sebou prináša zúženie možností sociálnych kontaktov, odchod detí z domova, odchod do dôchodku a často krát aj zníženie životnej úrovne podmienené nižším príjmom financií. Smerovanie dnešnej konzumnej spoločnosti sa negatívne odzrkadľuje v medzigeneračných vzťahoch a tiež v postavení jedinca, ktorý sa nachádza v postproduktívnom období. Vzhľadom k aktuálnosti predloženia otázky kvality života seniorov, ktorá naliehavo rezonuje v súčasnej spoločnosti, nás uvedená problematika motivovala k vypracovaniu tejto diplomovej práce s názvom „Edukačné programy seniorov“. Rozvíjanie možností človeka a jeho kultiváciu vzdelávacími prostriedkami zastrešuje edukácia.

Rozhodli sme sa vypracovať odbornú a aktuálnu prácu, pretože aj rok 2012 je Európskym rokom aktívneho starnutia a solidarity medzi generáciami. V práci predložíme kompenzáciu deficitov vyplývajúcich z prichádzajúcich involučných procesov, prebiehajúcich u starnúceho jedinca prostredníctvom edukačných aktivít. Vo vzťahu k senu má edukácia dôležité miesto tak ako na Slovensku, tak i v zahraničí. Predpokladáme, že aj keď starší človek nemá svoj svet naplnený zvonku, môže byť jeho život bohatý na plnohodnotné prežívanie jesene života.

Cieľom našej diplomovej práce je priblížiť edukačné programy seniorov a možnosti vzdelávania seniorov na Slovensku so zreteľom na zlepšenie kvality ich života vo všetkých oblastiach. Taktiež chceme v práci poukázať na ponuku edukačných programov na Slovensku, na ich účinnosť a kvalitu ako aj informovanosť o nich. Spomínaná edukácia seniorov prostredníctvom edukačných programov poskytuje starším ľuďom možnosť ich realizácie, naplnenie ich záujmov, ktorým sa mnohokrát nemohli venovať v mladosti a dospelosti. Taktiež dôležitým prínosom je obnovenie sociálnych kontaktov a nadobudnutie pocitu žiť spokojnejší a vyrovnanjší život.

Pri riešení problematiky v praktickej časti sme použili dotazníkovú metódu získavania dát a tiež metódu pozorovania. Okrem toho boli využité v práci aj ďalšie metódy, predovšetkým indukcia a dedukcia v súvislosti s hodnotením rôznych odborných skutočností. Práca pozostáva zo šiestich hlavných kapitol a je vypracovaná pomocou domácej a zahraničnej odbornej literatúry venovanej zväčša edukácii seniorov.

Diplomová práca je rozdelená na teoretickú a empirickú časť. V prvej kapitole sa venujeme teoretickým vymedzeniam základných pojmov skúmanej problematiky. Druhá kapitola charakterizuje geragogiku a sociálnu andragogiku ako vedy o edukácii a tiež funkcie edukácie seniorov. Edukačnými aktivitami a programami pre seniorov so zreteľom na sociálnu prácu, ako aj druhmi edukačných inštitúcií a edukačných programov, sa zaoberá ďalšia kapitola práce. Štvrtá kapitola je venovaná analýze výchovy a edukácie edukačnými programami pre seniorov a tvorí praktickú časť diplomovej práce v podobe zrealizovaného prieskumu. V závere tejto kapitoly sa nachádza interpretácia výsledkov, respektíve diskusia k získaným výsledkom prieskumu, ako aj formulácia hlavných navrhovaných odporúčaní pre prax s cieľom zlepšiť výhľady seniorskej edukácie do budúcnosti. Poslednou kapitolou je záver s celkovým zhrnutím diplomovej práce a s dôrazom na niektoré dôležité zistenia, ako podnety pre ďalšie skúmanie. Predkladaná diplomová práca je určená pre študentov andragogiky, ako i pre laickú verejnosť.

1. TEORETICKÉ VYMEDZENIA ZÁKLADNÝCH POJMOV SKÚMANEJ PROBLEMATIKY

Aby sme sa mohli hĺbkovo zaoberať témou našej práce s názvom edukačné programy seniorov, považujeme za dôležité v úvodnej kapitole charakterizovať základné a s nimi úzko súvisiace pojmy. Sú nimi pojmy ako senior (geront), proces starnutia a staroba, ako i proces edukácie seniorov. Prikláňame sa k názoru Tavela (2011, s. 3) v nasledovnej myšlienke: „Hodnota staroby je nevyčísliteľná a dobre zostarnúť je umením, preto sa mi zdá, že zaoberať sa starobou je rozumné.“

V našej práci budeme vychádzať práve z odborných domácich a zahraničných definícií vyššie uvedených pojmov a tiež ďalších pojmov úzko súvisiacich s týmito.

1.1 Vymedzenie pojmu osobnosť

Modernejšia psychologická literatúra ohraničuje osobnosť ako „vnútornú organizáciu duševného života človeka, skutočnosť, že je jednotou čiastkových funkcií, že teda funguje ako jednotný celok interindividuálne odlišných dispozícií, a ako taký vytvára zmysluplné súvislosti s vonkajšími prejavmi, t. j. so správaním individua.“ (Nakonečný, 1998, s. 9; Határ, 2008, s. 21). Iný autor (napríklad Zelina, 2010) definuje osobnosť v zmysle, že sa jedná o systém upravujúci vzťahy človek a svet. Na základe uvedených faktov môžeme pozorovať, že osobnosť je zložitý systém, ktorý obsahuje aj tzv. integrované zložky, ktoré ho dotvárajú a združujú do jedného hlavného celku. (Határ, 2008).

Ak sa bližšie pozrieme na tieto jednotlivé zložky, zistíme, že sa jedná predovšetkým o tieto:

1. Racionálna (kognitívna) zložka - predstavuje procesy v mozgovej kôre a zahŕňa rozumovú schopnosť jedinca (človeka), ako aj inteligenciu a fenotypový základ, čo

predstavuje výsledok vzdelávacieho procesu (čiže samotné vzdelanie človeka).

2. Emocionálna (socio-afektívna) zložka – je dynamická a premenlivá, často sa mení, podliehajúca zmenám a vyznačujúca sa taktiež nestálosťou. Fyziologický základ tejto zložky tvoria nepodmienené citové reakcie, emócie. Nimi môže jedinec vyjadriť svoj vzťah a postoj k činnosti, aktivite, a podobne.
3. Vegetatívna (psychomotorická - senzomotorická) zložka - je charakteristická správaním, konaním, či zastávaním postoja človeka k niečomu. Základ tejto zložky tvoria reflexy, či pudy. Pud je vrodená dispozícia na istú činnosť alebo na dosiahnutie istého cieľa založená zväčša na nepodmienených reflexoch. (Határ, 2008).

Frankl (1997) a Határ (2008) ešte dopĺňajú, že osobnosť človeka tvorí okrem telesného a psychosociálneho rozmeru, aj rozmer duchovný. Podrobným štúdiom tejto problematiky sme ďalej zistili, že je mnoho prototypov osobnosti, s ktorými je možné sa stretnúť v súčasnej sociálnej praxi. Prvou z nich je rudimentárna (primitívna) osobnosť človeka. Táto osobnosť je iba sčasti vymedzená prostredím, v ktorom sa nachádza a taktiež aj osobnou psychickou skutočnosťou (realitou). Cieľom života tejto osobnosti je uspokojovanie biofyziologických potrieb organizmu (tela).

Ďalším typom osobnosti v spoločnosti je tzv. konformná (adjustovaná) osobnosť človeka. Typickým znakom pre ňu je fakt, že je vymedzená vplyvom externého prostredia a dobou. Je to pomerne sociálne dobre sa prispôsobujúca osobnosť. Poslednou osobnosťou je tzv. kultivovaná (integrovaná) osobnosť človeka. Pre tento typ osobnosti platí ochota a schopnosť stáleho prispôsobovania sa a zdokonaľovania sa podľa istých kultúrnych modelov, duchovných hodnôt v spoločnosti, či humanizmu. (Határ, 2008).

Môžeme konštatovať, že pre spoločnosť (rôznu vrstvu obyvateľstva), a to od detí až po seniorov, by bolo najľahšie a najideálnejšie, pokiaľ by sa v nej nachádzali iba ľudia v podobe kultivovanej (integrovanej) osobnosti.

Bez pochyby aj pri práci so seniormi, pri aktivitách, ako aj pri edukácii seniorov by bolo najlepšie, keby sa vyskytujú aj v tomto procese práve tieto typy osobnosti seniorov, iba s kladnými stránkami osobnosti, bez záporných stránok. Ak sa však reálne pozrieme na skutočnosť okolo nás, je zrejmé, že v praxi (napríklad v sociálnych zariadeniach pre seniorov) to nebude také ideálne a jednoduché, ako sa môže na prvý pohľad zdať. Bohužiaľ musíme potvrdiť a súhlasiť s tým, že skutočná prax je iná, ako by sme mohli predpokladať. Z toho dôvodu je potrebné akceptovať človeka, ale najmä seniora takým, akým v skutočnosti je a snažili sa ho pochopiť a pomáhať mu s prekonávaním všetkých ťažkostí, prekážok, čiže vzniknutých problémov v živote.

Je viac ako pravdepodobné, že väčšina z komunity seniorov budú odkázaní na pomoc z vonka. A to z dôvodu, že svoj stav a situáciu nebudú schopní riešiť samostatne a svojpomocne. Práve v takejto situácii majú vstúpiť na scénu sociálno-andragogickí pracovníci. Podporujeme túto myšlienku aj my, predovšetkým preto, lebo v budúcnosti sa chceme taktiež pripojiť k tým, ktorí budú môcť pomáhať seniorom v ich krízových situáciách.

1.2 Vymedzenie pojmu senior, geront

V súvislosti s riešenou problematikou spresníme pojem senior, geront. Môžeme konštatovať, že termín „senior“, „starší človek“ sa používa na označenie a vymedzenie obidvoch vývinových etáp, konkrétne obdobia presenia a a obdobia sénia. (Čornaničová, 1998) Podľa Balogovej (2009, s. 124-125) môžeme spresniť, že „cieľové skupiny seniorskej a preseniorskej edukácie skúma geragogika ako vnútorne bohato diferencované a špecifické. Účastníkov týchto procesov zohľadňuje ako indivíduá z pohľadu komplexu určitých psychofyziologických vlastností, súčasne však taktiež ako osobnosti so špecifickou sociálnou rolou, hodnotovou orientáciou a statusom, teda ako individuality.“

Prikláňame sa k vymedzeniu pojmu seniora podľa Petrkovej a Čornaničovej (2004 In: Šerák, 2009), ktoré uvádzajú, že ešte nedávno bol

pojem senior všeobecne používaný pre osoby staršie ako 60 rokov, v poslednej dobe sme však svedkami, že táto hranica sa posunula na hranicu 65 rokov. Tento pojem je v spoločnosti častokrát nesprávne chápaný a spájaný s pojmom dôchodca.

Všeobecne rozoznávame a používame v praxi delenie seniorského veku podľa Petrkovej a Čornaničovej (2004 In: Šerák, 2009).

na:

- ranú starobu (60 – 74 rokov, mladí seniori),
- vlastnú starobu (75 – 89 rokov, starí seniori),
- dlhovekosť (90 a viac rokov, veľmi starí seniori).

Pre vyššie členenie ešte spresníme, že určitým variantom delenia periódy je i delenie na takzvaný tretí a štvrtý vek. Pre tretí vek platí, že je to obdobie nezávislosti a aktivity (napríklad štúdium na univerzite tretieho veku), pre štvrtý vek je typická závislosť na druhých ľuďoch pri zabezpečovaní základných potrieb človeka. (Šerák, 2009).

Podľa Hrozensej et al. (2008, s. 23) doplníme, že „starších ľudí seniorov (gerontov) môžeme chápať aj ako občanov v postproduktívnom veku. Myslí sa tým, že už nemusia byť zárobkovo činní a sú vyčlenení zákonnou normou. Patria sem ešte ekonomicky aktívni, ako aj už nepracujúci občania dôchodkového veku so špecifickými potrebami, spoločnými sociálnymi skúsenosťami a spoločne prežitými historickými skutočnosťami.“

Čornaničová (2007) k pojmu senior dopĺňa:

- termín senior je používaný ako významovo nestranný pojem, nahrádza iné terminologické vymedzenia;
- tieto vymedzenia vznikajú v lekárskejších, psychologických, sociologických, či v iných vedných disciplínach;
- jedná sa o človeka staršieho a tiež tento pojem zahŕňa pojmy dôchodkovej administratívy a vzdelávacej praxe.

Okrem toho pojem senior je správne chápať aj z pohľadu cieľovej skupiny sociálnej andragogiky, geragogiky, či v konečnom dôsledku i z pohľadu sociálnej práce. V oblasti výchovných činností sa používa všeobecný termín senior pre celú populačnú skupinu. V geriatrickej praxi je bežným

pojmem geront. Tento výraz sa všeobecne spája s obrazom starého a chorého, častokrát až nesebestačného jedinca. V súvislosti so psychológiou rozlišujeme pojem senescent a to iba pre vymedzenie prvého vývinového stupňa staroby. (Čornaničová, 1998) V zákonodarstve je zase bežným termínom dôchodca, žiadateľ sociálnej pomoci. Ide o človeka, ktorý má nárok na istý druh služby alebo dávky od štátu. V súvislosti s pôsobnosťou geriatrických pracovísk sa termín geront stal známym aj pre laickú verejnosť v spojitosti so známejším pojmom senior.

1.3 Starnutie a staroba

Čo sa týka užšej špecifikácie podstaty termínov starnutie a staroba platí skutočnosť, že definovať starnutie je problematické. „Jedná sa o súhrn biologických zmien a funkčných strát zvyšujúcich možnosť smrti, čiže úplného konca ľudského života na zemi.“ (Hayflick, 1997, s. 82) Iní autori ako Hotár, Paška, Perhács et al. (2000, s. 421) vo svojom andragogickom slovníku, ako aj Határ (2008, s. 27) definujú pojem starnutie „ako priebeh založený na istej časovej postupnosti (čiže nasledujúci v istom časovom poradí) involúcie so súčasne sa vyskytujúcimi biologickými, psychickými a sociálnymi prelomami v organizme a ľudskej osobnosti.“ Podľa Krajčíka (2000, s. 20) môžeme ešte doplniť, že „jestvovanie života je závislé od istých podmienok, v tomto prípade od genetiky (multifaktoriálna dedičnosť – na procese starnutia sa zúčastňuje veľa faktorov a to naraz). Starnutie je biologickým prirodzeným a univerzálnym procesom, ktorý je typický pre celú prírodu a vzniká dňom narodenia.“

Ešte uvedieme pohľad podľa Balogovej (2009, s. 9) a Čornaničovej (2007, s. 10), na základe ktorých môžeme konštatovať, že „starnutie a staroba je dôležitým obdobím ontogenetického vývinu človeka (jedinca) a sú prirodzenou súčasťou životného cyklu človeka.“ Na jednej strane sa jedná o individuálny a na strane druhej o spoločenský jav. Z ontogenetického hľadiska je možné proces starnutia pokladať za jednu z etáp ľudského veku. Náš názor je, že sa jedná rovnako o dôležitú etapu v ľudskom živote, rovnako ako etapa narodenia, postupného dospievania, ako aj dospelosti. Avšak v tejto

etape sa väčšia časť napríklad aktivít a fáz v živote človeka končí. A začínajú, ako bolo tomu doteraz vo vývine človeka.

Ako uvádza Balogová (2009) okrem vyššie uvedeného platí:

- starnutie demonštruje ubúdanie duševných a telesných síl,
- spomaľuje dej v živom organizme,
- realizuje zmeny vo všetkých orgánoch,
- spôsobuje väčšiu náchylnosť k chorobám.

Podľa Balogovej (2009) sme zistili, že starnutie spôsobuje, respektíve vyvoláva viaceré zmeny v živote každého jedinca (Tabuľka 1 Zmeny spôsobené starnutím človeka). Môže ísť pritom na jednej strane o pozitívnu zmenu, kedy človek zmenou získava. Opačným prípadom je negatívna zmena (strata), keď človek vzniknutou zmenou stráca. Poslednou možnosťou je neutrálny stav, keď človek ani nezíska, ani nestráca.

Tabuľka 1: Zmeny spôsobené starnutím človeka

Telesné zmeny:	Psychické zmeny:	Sociálne zmeny:
- zmeny vzhľadu	- zhoršenie pamäti	- odchod do dôchodku
- úbytok svalovej hmoty	- ťažšie osvojovanie nového	- zmena životného štýlu
- zmeny termoregulácie	- nedôverčivosť	- sťahovanie
- zmeny činnosti zmyslov	- znížená sebadôvera	- straty blízkych ľudí
- degeneračné zmeny kĺbov	- emočná labilita	- osamelosť
- kardiologické zmeny	- zmeny vnímania	- finančné problémy
- zmeny tráviaceho systému	- zhoršenie úsudku	
- zmeny vylučovania moču (častejšie potreby)		
- zmeny sexuálnej aktivity		

Zdroj: Venglářová, 2007, s. 12; Malíková, 2011, s. 18.

V súvislosti s uvedenou tabuľkou 1 konštatujeme, že ohlas starnúceho človeka na tieto zmeny sú ovplyvnené jeho osobnosťou, výchovou, životnými skúsenosťami, vzdelaním, prostredím, v ktorom žije, ako aj reakciami okolia, ktoré ho obklopuje. (Malíková, 2011) Iná autorka, Venglářová (2007, s. 15), dopĺňa toto tvrdenie: „človek sa učí spôsobom chovania v určitej dobe a na určitom mieste“.

1.3.1 Fázy prípravy na starnutie a postproduktívny vek

Ak sa pozrieme a pokúsime podrobnejšie zaoberať procesom starnutia, respektíve prípravou na starnutie a postproduktívny vek, zistíme, že tá prebieha vo viacerých fázach:

- Dlhodobá príprava. Táto fáza prebieha počas celého života – je to príprava na zdravý spôsob života, ale taktiež príprava k primeranému postoju k procesu starnutia, ale aj generácii tvoriacu staršími ľuďmi;
- Prelaďovacia príprava. Táto fáza prebieha vo veku 40-60 rokov – podstata tejto fázy vychádza zo zdravotníckych opatrení a psychologickéj prípravy v smere prevencie predčasného starnutia;
- Krátkodobá príprava. Začiatky tejto prípravy spadajú cca. 5 rokov pred dosiahnutím dôchodkového veku – sociálna istota a bezpečnosť pri prechode do dôchodku, možnosť dosiahnutia plynulosti uvedeného prechodu;
- Výchova k optimálnemu a zmysluplnému využitiu voľného času v starobe. Ide o aktívnu starobu, uplatnenie kreatívnych schopností človeka v postproduktívnom veku. (Hegyí, 1994)

V tejto súvislosti má opodstatnenie tvorivá schopnosť človeka, osoby vo vyššom veku. Dessaintová (1999, s. 78) uvádza, že „tvorivosť je motorom prispôsobovania sa. Tvorivosť sa neobmedzuje iba na vytváranie umeleckých diel. Najbežnejším prejavom je uskutočňovanie skromných vecí alebo skromných činností spojené s predstavivosťou a originalnosťou tvorcu.

Napríklad to môže byť háčkovanie deky, šálu pre vnúča alebo zhotovenie búdky pre vtákov a podobne.“ Ako doplnenie použijeme myšlienku Tumu (2001). Ten uvádza, že každý jednotlivec (človek) sa snaží o tvorbu optimálneho individuálneho (osobného) životného prostredia, ktoré odzrkadľuje jeho psychologické, somatické (telesné), sociálne a rodinné potreby a požiadavky. Je samozrejmosťou, že v každej etape života sú hľadané iné prvenstvá s ohľadom na ľudské hodnoty, finančné a fyzické dispozície človeka.

1.3.2 Vymedzenie pojmu staroba

V prípade staroby platí, že sa vzťahuje viac k priebehu, t. j. k určitému obdobiu života, nie k stavu ako starnutie. Taktiež máme k dispozícii pri vymedzení tohto pojmu viaceré definície, z ktorých vyberáme tie, s ktorými sa stotožňujeme najviac. „Starnutie je zákonným biologickým procesom a staroba je posledným obdobím života človeka s vyvrcholením, ktorou je smrť jedinca.“ (Krajčík, 2000, s. 20) Podľa Határa (2008, s. 27) „pod pojmom staroba chápeme určitú etapu životného cyklu človeka, ktorá sa vzťahuje k obdobiu právneho nároku človeka na poberanie a prežívanie starobného dôchodku (nie však výsluhového dôchodku) a k obdobiu, kedy človek zaznamenáva vo svojom organizme a na svojej osobnosti viaceré involučné zmeny.“

Bežným a mnohokrát opakujúcim javom medzi ľuďmi je to, že staroba je považovaná za chorobu, nemoc. Dôkazom toho, že to nie je pravda je interpretácia od Benjana (2009, s. 22): „Staroba je fyziologický stav človeka, ktorý však je sprevádzaný mnohými ťažkosťami, príznakmi, ktoré charakterizujú chorobu. Staroba je ako choroba alebo staroba je choroba.“ Niektorí ľudia však starobu označujú ako chorobu s možnosťou liečenia. Pravda je však iba jedna a je ňou to, že staroba skutočne nie je choroba a proti veku niet lieku.

V závere interpretácií o starobe uvádzame Krajčíka (2000) a Balogovú (2009) podľa ktorých starobu je možné si vysvetľovať aj ako ukončenie procesu starnutia a ako bodu, v ktorom vždy končí život jedinca.

Dopĺňame aj tú skutočnosť, že aj napriek tomu, že so starobou človeku slabnú zmysly a starne mozgová kôra, či pohyb je sťažený a je to prekážkou pre samotného jedinca, nie je vôbec pravdou, že automaticky sa aj vnútorný život starého človeka nerozvíja a nekvitne. Dochádza práve k opaku, kedy osoba seniora nemusí mať svoj svet bohatý navonok, avšak jeho vnútorný život mnohokrát býva omnoho bohatší, ako život mladšieho jedinca. (Tavel, 2011).

V ďalšej časti práce rozoberieme problematiku vied ako napríklad geragogiky, sociálnej andragogiky, či sociálnej gerontológie a rovnako aj funkcie edukácie seniorov.

2. GERAGOGIKA, SOCIÁLNA ANDRAGOGIKA A FUNKCIE EDUKÁCIE SENIOROV

Je možné sa dopracovať k zisteniu, že proces starnutia celého obyvateľstva je priebehom, z ktorého následky je možné vidieť o pár rokov. V rámci edukácie seniorov môžeme uviesť, že samotný proces edukácie seniorov je chápaný viac ako neoddeliteľná súčasť spoločenského života plniaca sociálnu a socializačnú funkciu. V konfrontácii s edukáciou detí a mládeže (v ktorej sa jedná najmä o formovanie osobnosti pomocou výchovy), senior si neželá byť vychovávaný. Senior si želá byť podporovaný a usmerňovaný s cieľom správneho ďalšieho postupu pri sebvýchove a sebavzdelávaní. Seniori predkladaný obsah vzdelávania prijímajú (osvojujú si ho) a následne transferujú do reálneho života. Práve na tomto je založený primárny rozdiel medzi osobami dospelých a osobnosťami detí. Platí, že deti nadobudnuté vedomosti a poznatky využívajú v živote neskôr, zatiaľ čo dospelí (čiže aj seniori) ihneď po ich osvojení. (Határ, 2008)

Ak sa pokúsime vymedziť hlavný cieľ edukácie osôb vo vyššom veku, dospejeme k záveru, aký prezentuje aj Šerák (2009). Podľa neho hlavným cieľom je najmä udržanie telesných a intelektuálnych síl. Rozhodujúcu úlohu má tiež snaha o zabezpečenie kvalitnejšieho a dôstojnejšieho života ľudskej osobnosti. Podpora ponuky vzdelávania pre osoby v postproduktívnom veku by mala byť súčasťou prístupu dnešnej spoločnosti. „Zásadný vplyv na úroveň duševnej sviežosti má predovšetkým intelektuálna aktivita jedinca. Mozog sa chová podobne ako sval. Pokiaľ je pravidelne trénovaný, podáva vyšší výkon, inak jeho výkonnosť upadá. Pravidelná duševná činnosť, kreatívne premýšľanie a učenie sa novým veciam má na schopnosť učiť sa podstatne väčší vplyv než biologický vek.“ (Šerák, 2009, s. 190)

V súvislosti s edukáciou používame ako uvádza Malíková (2011) predovšetkým pojmy ako:

- edukátor,
- edukant,
- edukačný proces,

- edukačný plán,
- edukačné bariéry.

Pre potreby našej práce spresníme iba pojmy edukátor, edukant a edukačný proces. Edukátor je osoba, ktorá realizuje edukáciu. Táto osoba poskytuje informácie a vysvetlenie, zoznamuje s informáciami inú osobu (napríklad pracovník v sociálnom zariadení). Edukant je osoba, ktorá prijíma informácie, je poučovaná a zoznamovaná s informáciami, ktoré potrebuje. Edukačný proces je možné charakterizovať ako systematicky realizovaný postup vzdelávacích a výchovných aktivít podľa vopred stanoveného edukačného plánu (písomného dokumentu, ktorý stanovuje priebeh následnej edukácie). Cieľom tohto procesu je dosiahnuť potrebné znalosti a dobrú orientáciu jedinca v určitej problematike do istej miery. (Malíková, 2011).

2.1 Vymedzenie geragogiky a gerontológie

Pri vymedzení pojmov geragogika a gerontológia považujeme za potrebné uviesť, že tieto termíny sa vyznačujú nestálosťou ich názvov. Terminologickým zdôvodnením názvu geragogika sa zaoberalo mnoho skúsených a fundovaných autorov, napríklad Švec (1994, 1998) a Balogová (2009). Spomínaní autori uvádzajú, že „geragogika je vedná disciplína, o ktorej v súčasnosti ešte nie je možné hovoriť. Nespĺňa, ani tak skoro nebude spĺňať kritériá, ktoré sa kladú na zrelé disciplíny vedy.“ (Švec, 1994, s. 110; Balogová, 2009, s. 118) V rámci tejto interpretácie môžeme ešte doplniť, že títo autori považujú geragogiku ako súčasť gerontológie ako sústavy vied o procese starnutia, či o živote osôb v seniorskom veku a charakteristikách procesu staroby ľudského jedinca.

Aj ohraničenie predmetu geragogiky je ovplyvnené viacerými chápaniami autorov (napríklad Čornaničová, 1998; Balogová, 2009). Napríklad podľa Čornaničovej (1998) ide o teóriu výchovy a vzdelávania k starobe a v starobe. Takéto stanovisko môžeme nájsť aj v práci Pöggelera (1976). Predmetom geragogiky je štúdium a systematizácia poznatkov týkajúcich sa široko chápanej edukácie vo vzťahu k seniorskému veku človeka. Ak sa

pozrieme na generačno-cieľovú orientáciu edukačných činností, môžeme predmet geragogiky vymedziť takto: vlastná seniorská edukácia, preseniorská edukácia, proseniorská. (Perhács, 2008 In: Tokárová, Matulayová, 2008)

Z pohľadu špecializačných aspektov andragogiky predmet geragogiky subsumuje (zahŕňa) rozličné činnosti, ako napríklad kultúrne a osvetovo zameranú edukáciu vo vzťahu k seniorskému veku, sociálne zamerané edukačné aktivity (programy) pre osoby vo vyššom veku, profesijne orientované edukačné aktivity pre seniorov. (Balogová, 2009)

„Gerontológia je vedecká disciplína, ktorá pramení z mnohých vedných disciplín. Taktiež to je interdisciplinárna veda zaoberajúca sa problematikou starnutia a staroby. Tento termín vznikol z gréckeho slova *geront*, čo znamená starec, starý človek a bol aplikovaný v praxi v tridsiatych rokoch 20. storočia (presnejšie v roku 1939, keď v USA vyšla po prvýkrát synteticky koncipovaná monografia Cowdryho „Problémy starnutia“).“ (Balogová, 2009, s. 119-120)

Gerontológia sa člení na tri časti, na teoretickú, klinickú a sociálnu, kde každá má vlastný pohľad na starnutie a starobu, čoho dôsledkom každá z nich využíva rozličné metódy a alternatívy v interakcii k staršej osobe. (pozri viac Pacovský, 1990). Podľa Malíkovej (2011, s. 23) sa jedná o vedu, ktorá „sa zaoberá problematikou sociálnych dopadov starnutia a staroby človeka. Skúma sociálne a spoločenské vplyvy, ktoré ovplyvňujú proces starnutia. Okrem toho zisťuje a kategorizuje sociálne potreby starnúcich a starých ľudí. Rozvíja svoju činnosť zameranú na prevenciu a podieľa sa na tvorbe programov zdravého starnutia a udržiavania praktickej sebestačnosti.“

2.1.1 Sociálna andragogika ako subsystém andragogiky

Termín sociálna andragogika má korene v latinčine, kde *socialis* znamená spoločenský a z gréckeho pojmu *anér*, čiže dospelý človek, muž, *agógé*, čo znamená vedenie. Podľa Hotára, Pašku a Perhácsa et al. (2000, s. 38-41) „andragogika pochádza z gréckeho slova *anér* = človek (dospelý) muž, *andros*, *andro* = riadim, vediem.“ Jedná sa o samostatnú spoločensko-vednú disciplínu o vzdelávaní, učení, výchove a starostlivosti o dospelého jedinca so

zreteľom na osobitné črty dospeljej populácie. Rovnako sa zaoberá aj ich personalizáciou, socializáciou a ich enkulturáciou. V najširšom chápaní je to teória (veda) o výchove a vzdelávaní dospelého jedinca. (Perhács, 2008 In: Tokárová, Matulayová, 2008)

Je možné uviesť, že andragogika vystupuje ako moderná sociálna veda o edukácii dospelého jedinca (osobnosti človeka). Človek je tvor, ktorý je zvedavý a chce sa zdokonaľovať, učiť sa a neustále zlepšovať. Tieto okolnosti sú známe z dávnej minulosti, napríklad už v dielach Platóna, Aristotela, či v stredovekých dielach J. A. Komenského. (Balogová, 2009) Keďže sa jedná o vedu o výchove a vzdelávaní dospelých jedincov, platí, že je výchovne zameraná na „všetky základné oblasti života dospelého človeka. Na tie oblasti, kde je človek nadovšetko vydaný zmenám (premenám), kde hľadá spôsoby ďalšieho utvárania, sebazdokonaľovania a sociálnej pomoci.“ (Prusáková, 1996, s. 103-104)

V prípade vymedzenia predmetu andragogiky platí nejednoznačnosť. Dôkazom toho sú stanoviská už viackrát nami spomínaných odborníkov aj pri vyššie definovaných pojmoch. Je to napríklad Švec (1994), ktorý ho označuje ako učenie, ďalej Čornaničová (1998) do definície aplikuje pojem edukácia. Podľa Balogovej (2009) sa definícia andragogiky spája s pojmom vzdelávanie dospelých. Na základe uvedených interpretácií a skutočností potom andragogiku je možné definovať jednak ako „samostatnú spoločensko-vednú disciplínu o vzdelávaní, učení, výchove a starostlivosti o dospelého jedinca (človeka), ktorá rešpektuje zvláštnosti a osobitosti dospeljej populácie, zaoberajúca sa ich personalizáciou, socializáciou, ako aj ich enkulturáciou.“ (Balogová, 2009, s. 121) Vo všeobecnosti je andragogika teóriou a vedou o vzdelávaní a výchove dospeljej ľudskej osobnosti. Iný autor, Beneš (2008, s. 11) definuje andragogiku nasledovne: „Je to vedný a študijný odbor zameraný na aspekty vzdelávania a učenie sa dospelých. Existujú rozdielne chápania andragogiky. V našom ponímaní je andragogika špecifická súčasť vied o výchove, vzdelávaní a vyučovaní.“ Uvedené vymedzenia doplníme o ďalší fakt, ktorým je, že pojem andragogika môže mať dva významy. V prípade prvého sa jedná o určitú náuku (doktrínu), ktorá sa snaží definovať správny

prístup k učiacemu sa dospelému. V druhom ponímaní andragogiky ide o špecifickú súčasť celého myslenia o výchove, vzdelávaní a učení sa. (Beneš, 2008) Vedný a študijný odbor vzdelávania dospelých (ďalšie vzdelávanie) a andragogika je možné v tomto prípade označiť pojmami, či jazykovými prostriedkami s rovnakým alebo blízkym významom, čiže synonymami.

Cieľom sociálnej andragogiky je v konečnom dôsledku skúmanie spoločenskej funkcie socializácie dospelého jedinca z pohľadu jeho výchovnej a vzdelávacej aktivizácie. Sociálnu andragogiku je možné chápať ako subsystém a ako prostriedok práce s dospelými, najmä s takými, ktorí majú problémy napríklad s uspokojovaním potrieb v oblasti učenia, či so zmenami a premenami v živote a podobne a nedokážu sa postaviť sami zoči-voči týmto novovzniknutým spoločenským problémom. Hlavný cieľ sociálnej andragogiky môžeme ohraničiť ako cieľ zlepšovania sociálnych vzťahov a pomoc doviest' dospelého jedinca k vytvoreniu vhodných interpersonálnych vzťahov, kvalitnejšiemu plneniu sociálnych rolí, či zlepšovaniu sociálnych vzťahov a podobne. (Balogová, 2009). V závere našej interpretácie chceme doplniť, že ciele a úlohy sociálnej andragogiky a sociálnej práce vystupujú súbežne a rovnako. Ich existencia a pôsobnosť sú neoddeliteľnou súčasťou.

2.2 Špecifikácia a funkcie edukácie seniorov

V závere touto kapitolou zhrnieme skutočnosti týkajúce sa špecifikácie edukácie seniorov, aby sme následne v ďalšej hlavnej kapitole našej práce mohli nadviazať na tieto zistené skutočnosti. V edukačnej praxi je bežné, že vzdelávanie osôb vo vyššom veku sa opiera o interné predpoklady (čiže schopnosť kognitívnych funkcií, motivácia, umenie učiť sa, stav zdravia, či od nadobudnutých doterajších vedomostí) a od externých predpokladov (prístup k vzdelaniu, zdravotný stav, od nadobudnutých doterajších vedomostí). Na interné predpoklady vzdelávania osôb vo vyššom veku samozrejme, že vplýva starnutie, samotné biologické, sociálne a psychické zmeny, ktoré súvisia so starobou. To je dôvodom, prečo je nevyhnutné pri organizovaní a tvorbe edukačných programov pre seniorov dávať pozor a

dbať na psychické, vekové a osobnostné zvláštnosti (špecifiká) účastníkov týchto aktivít. Mnoho aktivít pramení z osobného záujmu týchto osôb vo vyššom veku. Jedná sa napríklad o poznávanie ďalších kultúr a metód života, čím sa organizujú častokrát recipročné (vzájomné, výmenné) návštevy a pobyty v zahraničí. (Hrapková, 2010).

Tieto špecifiká sa musia týkať aj celkového edukačného procesu seniorov. Rovnako pre oblasť edukácie osôb vo vyššom veku sú významné konkrétne rezultáty výskumov. Tieto výsledky sú odrazom možnosti vzdelávania ľudí vo vyššom veku s aplikovaním napríklad ich zručností a schopností, vedomostí atď. . Ľudská osobnosť je spôsobilá na to, aby bola objektom, či subjektom výsledkov výchovy, vzdelávania a socializácie v každom období veku. (Balogová, 2009) Tiež to platí aj pre starší, vyšší vek, čiže pre seniorov a seniorky. Formálne môžeme funkcie vzdelávania dospelých a osôb vo vyššom veku uviesť tak, ako je tomu Tabuľkách 2 a 3.

Tabuľka 2: Prehľad funkcií vzdelávania dospelých a seniorov v spoločnosti

kvalifikačná funkcia	systém práce, povolania, produkcie, ekonomiky	všeobecná kvalifikácia odborná kvalifikácia	výučba, výcvik
selekčná funkcia	sociálna štruktúra	Dosiahnuté vzdelanie, pozícia vo vzdelávacom systéme	skúšky, vysvedčenie, certifikácia
integračná funkcia	spoločenské zriadenie, politický a spoločenský systém	politická orientácia, normy, hodnoty, názory	sociálna klíma, komunikácia, priradená rola vo vzdelávacom zariadení

Zdroj: Beneš, 2008, s. 43.

Tabuľka 3: Prehľad funkcií vzdelávania dospelých a seniorov v spoločnosti

kvalifikačná	→ počítať, písať, znalosti, kvalifikácia, atď. (na funkciu viazanej kvalifikácie)
	→ dochvilnosť, poriadkumilovnosť, motivácia, ašpirácia atď. extra funkcionálna kvalifikácia)
selekčná	→ pridelenie rôznych vzdelávacích dráh
alokačná	→ pridelenie povolania
integračná	→ obsahy, témy, metódy vyučovania
	→ Atmosféra, komunikácia, pozícia v kolektívu
prenos kultúry	→ tradovanie kultúry
	→ rozvoj kultúry

Zdroj: Beneš, 2008, s. 44.

Je logickým znakom, že dnes mladý, zdravý, úspešný a silný človek na zenite svojej kariéry sa časom mení na staršiu, starú a nezdravú osobnosť, ktorá je čoraz viac dokonca aj slabšia, či už po fyzickej, či psychickej stránke. Nedávno mladé osobnosti, ktoré boli v zamestnaní nenahraditeľnými sa postupom času ocitajú na okraji záujmu a stávajú sa nepotrebnými pre spoločnosť a vyžadujúcimi pomoc. Balogová a Žumárová (2010, s. 123) naše stanovisko precizujú nasledovne: „Na okraji spoločnosti pritom môžu, vďaka výdobytkom modernej medicíny a farmakológie, žiť a či živorit' aj relatívne dlhší čas, veď ľudský vek sa štatisticky predlžuje.“ V súčasnej praxi je bežnou skutočnosťou, že spoločnosť dnes nehľadá na osobnosť vo vyššom veku, seniora s dešpektom. Šíri sa v nej predovšetkým rezignácia, izolácia, pasivita, respektíve mentorovanie, hostilita k iným. Napomáhajú k tomu aj demografické ukazovatele ako index starnutia, koeficient závislosti starnutia a iné (pozri viac Balogová, Žumárová, 2010).

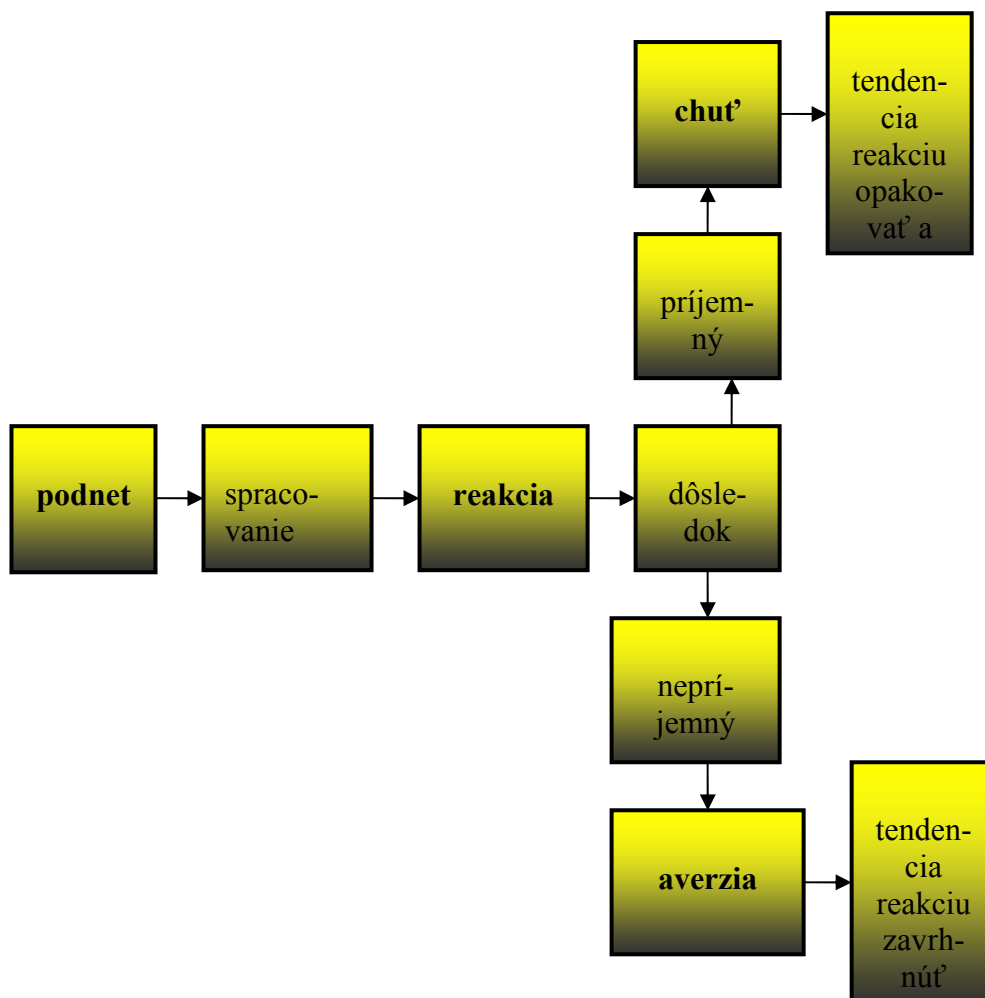
Považujeme za potrebné konštatovať, že vhodnejšie pre súčasnú prax by bolo nazerať na osobnosť seniora, predovšetkým na jeho vysoký vek ako na niečo pozitívne pre túto spoločnosť a sociálnu prax. Výsledok dlhovekosti je jednoznačne významným a výrazným pokrokovým stav predovšetkým

v oblasti medicíny, vedy, hygieny, ba dokonca aj životnej úrovne. Správnym postojom v dnešnej spoločnosti by bolo, keby sme sa uberali týmto smerom pri vysvetľovaní si a chápaní skutočností týkajúcich sa osobnosti a obrazu seniora, človeka vo vyššom veku.

Edukačné programy sa neuskutočňujú a neprebiehajú v inertnom prázdne. Tieto programy majú svoju súvislosť (kontext), ktorú tvoria všeobecný stav ľudskej spoločnosti a rôzne ich časti, všeobecný stav podnikania, firiem a inštitúcií (a ich vzťah k vzdelávaniu) a nakoniec i samotní ľudia, ktorí prichádzajú do kontaktu so vzdelávaním (ich motívy a postoje). (Plamínek, 2010) „Ak chceme dospelého človeka aj naďalej zdokonaľovať, čo znamená vzdelávať a vychovávať ho, musíme ho predovšetkým dokonale poznať. Poznať ho znamená preniknúť do jeho vnútra, poznať jeho schopnosti, alternatívu jeho myslenia a zmysľania, motiváciu jeho chovania a jednania, taktiež jeho temperament a charakter.“ (Mužík, 2011. s. 5)

Plamínek (2010, s. 18) ešte dopĺňa: „Učením sa rozširuje zdedené spektrum nášho chovania a naša osobnosť sa bohato vyvíja, rozvíja. Vďaka učeniu môžeme teda vyberať zo stále mohutnejšej zásoby vzorcov chovania a tým kvalitne reagovať na stále väčšie množstvo životných situácií. Učením sa preto stávame celkovo úspešnejšími pri prekonávaní problémov a hrozieb.“ Rovnako platí fakt, že pomocou učenia môžeme vzniknuté problémy a hrozby v niektorých prípadoch dokonca aj predvídať s cieľom účinného predchádzania ich vzniku. Na nasledujúcom obrázku 1 je znázornený proces učenia podľa Plamínka (2010) s určitými etapami, ktoré je potrebné rešpektovať aj v prípade vzdelávania seniorov.

Obrázok 1: Schéma procesu učenia

Zdroj: Plamínek, 2010, s. 27.

V predchádzajúcich kapitolách našej práce sme doteraz uviedli viacero domácich a zahraničných vymedzení základných pojmov od napríklad Határa (2008), Balogovej (2009), Čornaničovej (1998, 2007), ako aj Šeráka (2009) a Malíkovej (2011). Zámerom nebolo uviesť úplne všetky dostupné vymedzenia a definície. Chceli sme poukázať na rozmanitosť riešenia základných pojmov ako senior, staroba a starnutie, geragogiky a sociálnej gerontológie spolu s ďalším súvisiacimi pojmi a termínmi z pohľadu odbornej domácej a zahraničnej literatúry. Na tento náš doteraz nadobudnutý teoretický základ nadviažeme nasledujúcou treťou kapitolou práce s riešenou problematikou edukačných aktivít a programov pre seniorov.

3. EDUKAČNÉ AKTIVITY A PROGRAMY SENIOROV SO ZRETEĽOM NA SOCIÁLNU PRÁCU

V rámci rozsiahlosti našej témy záverečnej práce sa budeme v tejto časti práce zaoberať podrobnejšie procesom vzdelávania osôb v postproduktívnom veku, najskôr vo všeobecnosti. Potom spresníme a zameriame našu interpretáciu na vzdelávanie osôb vo vyššom veku na Slovensku a v zahraničí (v ČR). Tiež sprehľadníme vzdelávacie inštitúcie pre seniorov, ako aj edukačných aktivít a programov pre seniorov spolu s ďalšími skutočnosťami.

3.1 Potreby a znaky edukačnej aktivity seniorov

V spoločnosti medzi seniormi sa nachádzajú takí, ktorí sa venujú iba výchove vlastných potomkov a táto aktivita ich aj naplno vyťažuje. Avšak je viacero aj takých, ktorí sú kvalifikovaní na edukačné činnosti a iba výchova svojich potomkov ich naplno nevyťažuje. Vyhľadávajú ďalšie formy aktívneho spôsobu trávenia času a sebarealizácie. Na tomto mieste môžeme vyzdvihnúť význam Asociácie seniorov expertov (ASE), ktorej cieľom je zapojiť kvalifikovaných seniorov do činností, pri ktorých môžu využiť maximálne svoje možnosti a schopnosti a to naplno. (Sobek, 2000).

Podľa Beneša (2008, s. 41) môžeme konštatovať, že „od vzdelávania dospelých (starších osôb) sa očakáva isté prinesenie novej hodnoty a prvku a to pre stabilizáciu alebo rozvoj spoločnosti. Tento prínos sa vyjadruje ako funkcia vzdelávania dospelých (osôb vo vyššom veku). Týmto funkciami sa zaoberá predovšetkým sociológia, špecifické poňatie vytvorili aj ekonomické vedy.“ Podľa Šeráka (2009) doplníme, že prvopočiatky organizovaného vzdelávania seniorov pochádzajú z územia dnešného Francúzska (prvá ponuka seniorského štúdia na vysokej škole). To bolo miesto, kde vznikla aj idea základu tzv. univerzity tretieho veku. Vzdelávanie osôb vo vyššom veku prebieha

dlhodobo, napríklad v knižničných priestoroch, či v divadlách, múzeách alebo predovšetkým v miestnych regionálnych kluboch dôchodcov.

V súčasnej dobe sme svedkami veľmi rozšíreného postoja v spoločnosti, kedy v súvislosti so starou generáciou je nedostatočne oceňovaná ich skutočná hodnota. Je skôr vnímaná ako časť populácie, na ktorú mladšia generácia musí zarábať. Prikláňame sa k názoru Sobeka (2000, s. 121) v tom, že „by bolo najväčšou chybou starších ľudí, keby si aj oni rovnaký názor – vedome alebo podvedome – osvojili a uspokojili sa s pasívnou úlohou v spoločnosti. Úspešná činnosť ASE môže byť jedným z nástrojov na prekonanie pasivity starších ľudí na jednej strane a zmenu postojov mladších voči starším na strane druhej.“

Súhlasíme s Határom (2005) a s Balogovou (2009) v tom, že pre samotné obdobia a pre ľudí v nich zaradených vo vzťahu k edukácii seniorov sa odporúča používať v edukačnej praxi niektoré odborné pojmy. Jedným z nich je pojem sénium, ktorý zahŕňa a pomenúva celú etapu (obdobie) veku človeka po 60. roku života jedinca. Človeka, ktorý žije v celej tejto etape života, je možné označiť pojmom senior. Obdobie nazývané ako starší vek, je obdobím od 60 do 74 rokov života človeka. Je to fáza počiatkovej staroby a jedinec v tomto období je starším človekom. Vo vzťahu k edukačným aktivitám platí, že pri účasti na nich sa jedinec začleňuje do skupiny mladých seniorov. Obdobie označované ako staroba (jedinec je starý človek), trvá od 75 do 89 rokov človeka. Čo sa týka edukačných aktivít v tomto prípade sa jedinec začleňuje do skupiny starých seniorov. V prípade obdobia dlhovekosti (t. j. obdobie od 90 rokov vyššie) platí, že „v edukačných aktivitách sa zaraďuje do skupiny veľmi starých seniorov.“ (Čornaničová, 1998, s. 30; Határ, 2008, s. 26) Títo odborníci využili periodizáciu životného cyklu ľudí v séniu, na základe ktorej z pohľadu ontogenetického v interakcii k edukácii seniorov odporúčajú využívať vyššie interpretované odborné termíny.

Tuma (2001) spracoval problematiku potrieb bežného človeka a delenie a periodizáciu veku dospelého človeka v zmysle štyroch etáp. Rozlišuje prvú etapu s názvom mladosť, ktorá je od 18 do 28 rokov. Potom aj druhú etapu s pomenovaním mladší stredný vek (alebo obdobie zrelej dospelosti) od 28 do

45 rokov. Tretiu etapu ako starší stredný vek od 45 do 60 rokov. A nakoniec uvádza ešte štvrtú etapu s názvom staroba s vekovou hranicou nad 60 rokov života. (Tuma, 2001)

Následne uvedieme rozdelenie trinástich etáp celej ľudskej ontogenézy, nielen dospelého človeka podľa Tumu (2001):

1. Štádium vnútro maternicového vývinu,
2. Štádium dojčenské,
3. Štádium raného detstva,
4. Štádium predškolského detstva,
5. Štádium školského detstva,
6. Štádium pubertálne,
7. Štádium adolescencie,
8. Štádium mladšieho dospelého veku (do 30 rokov),
9. Štádium stredného dospelého veku (do 45 rokov),
10. Štádium staršieho dospelého veku (do 60),
11. Štádium počiatočnej staroby (do 75 rokov),
12. Štádium pokročilej staroby (do 90 rokov),
13. Štádium vrcholnej staroby (do 110 rokov).

V prípade týchto skutočností má opodstatnenie aj to, že populácia osôb vo vyššom veku nie je vôbec vnútorne rovnorodá. A to platí predovšetkým z hľadiska zdravotného stavu a spôsobu života. A z toho dôvodu je bezpochyby nutné populáciu rozdeľovať na tzv. tretí a štvrtý vek seniorov. „V treťom veku sú seniori vo veku 60-74 rokov, ktorí ešte nepostihla žiadna choroba, stále sú aktívne zapájaní do činností v spoločnosti. V prípade štvrtého veku môžeme uviesť, že to je obdobie, keď geront dosiahne vek 75 rokov a naopak, v tomto období a veku senior zvyčajne ochorie, postihnú ho rôzne choroby, nastane úpadok fyzických a psychických proporcií a blíži sa postupne smrť jedinca,“ dodáva Poledníková (2004, s. 8).

Vyššie sme podľa Tumu (2001) uviedli rozdelenie vekových kategórií dospelého veku človeka, taktiež aj celého veku života jedinca (človeka). Všetky doteraz uvedené fakty v súvislosti s potrebami a znakmi seniorov vedú

k tomu, že vek jedinca je významným činiteľom a zohráva dôležitú úlohu pri členení a zaradovaní človeka do samotných vrstiev spoločnosti. Obdobie dôchodkového veku nie je možné z tohto procesu vyňať. Aj keď by sa mohlo zdať, že v tomto období nie je potrebné, aby človek bol začleňovaný do nejakých vrstiev, či skupín, nie je tomu tak. Toto je dôvod, prečo dochádza k obchádzaniu problémov v živote starších osôb.

V závere tejto podkapitoly môžeme konštatovať, že s osobami vo vyššom veku to bude v oblasti edukácie náročnejšie, ako by sa mohlo na prvý pohľad zdať. To sa stalo impulzom pre náš záujem riešiť túto problematiku edukácie a rovnako aj vzdelávanie osôb vo vyššom veku. V následnej časti práce vo väčšej miere zameriame náš pohľad na vyučovanie a vzdelávanie seniorov v zahraničí, za hranicami Slovenska.

3.2 Edukácia seniorov v zahraničí za hranicami Slovenska

V súvislosti s oblasťou vyučovania a vzdelávania osôb vo vyššom veku sa nám vynára otázka tvorby inštitucionálnych a voľno-časových typov vyučovacích (vzdelávacích) programov. „Zakladanie týchto programov pre osoby v postproduktívnom veku má korene v konkrétnych podmienkach, možnostiach konkrétnych regiónov a ich oblastí a krajín. Zo zahraničia sa rozširujú informácie o existencii viacerých a rozmanitých druhov, typov sezónnych (dočasných) vyučovacích (vzdelávacích) programov alebo kurzov, seminárov.“ (Hrapková, 2000, s. 6). Časté sú poznávacie zájazdy pre seniorov so vzdelávacou tematikou, ktorej cieľovú oblasť tvoria napríklad prírodné úkazy a krásy, spôsob života, či aj dejiny.

Ak sa pozrieme na samotné a rôznorodé modely vzdelávania seniorov v Európe, či vo svete, dospejeme k tej skutočnosti, že existuje veľa takýchto modelov. Pre ilustráciu môžeme uviesť napríklad vellasovský model, ktorý je predovšetkým silným európskym modelom. Na niektoré programy sa osoby vo vyššom veku prihlasujú iba na jeden semester (napríklad Univerzita v Groningene v Holandsku). Takéto programy sa častokrát pomenúvajú aj ako jesenné, či jarné semináre (kurzy). (Hrapková, 2010). Iným, neeurópskym

modelom vzdelávania seniorov je tzv. Čínsky model. Jedná sa o model, ktorý spája klasické formy vzdelávania s formami a prostriedkami záujmovej aktivity (precvičovanie v praxi, nácvik zručností, schopností). Najčastejšími skupinami, v ktorých prebiehajú spomínané aktivity, sú skupiny spevu a tanca, maľovania, šitia, dejiny umenia a literatúry, v oblasti počítačov, ... Iným známym modelom vzdelávania seniorov je tzv. Anglický model. Jeho podstata spočíva v tom, že za seniormi v skupinách chodia lektori (lektori cestujú za seniormi, nie seniori na univerzitu), alebo seniori si pripravujú prednášky pre vlastných kamarátov, či seniorov zo susedstva. Po podrobnejšom študovaní sme zistili, že vo svete existujú ešte iné modely, ako napríklad juhoamerický model, model severoamerický a taktiež univerzity tretieho veku v ďalekej Austrálii. (Hrapková, 2010).

3.2.1 Vzdelávanie a edukácia seniorov v ČR

Následne v skratke sa pokúsime podať niektoré skutočnosti týkajúce sa vzdelávania a edukácie seniorov v Českej republike. Ako prvé spomenieme Univerzity tretieho veku. Prvopočiatky samotného procesu vzdelávania seniorov v ČR boli uskutočňované formou osvetových prednášok v kultúrnych domoch alebo domovoch dôchodcov. V osemdesiatych rokoch sa začali vytvárať niekoľkomesačné vzdelávacie cykly známe pod názvom Akadémie tretieho veku. Okrem oblastí zameraných na zdravotníctvo (starnutie), boli taktiež kurzy zamerané na sociálnu oblasť a tiež praktické veci dôležité pre samotný život seniorov. Prvou Univerzitou tretieho veku bola Univerzita Palackého v Olomouci, ktorej vznik sa datuje v roku 1986. V roku 1987 bol vytvorený a založený program rovnakého zamerania tiež aj na Karlovej univerzite a neskôr aj na ďalších českých vysokých školách. (Vyhnánková, 2007).

Štúdium na univerzite tretieho veku trvá dva a niekedy až tri roky. V rámci tohto štúdia každý jedinec sa zúčastňuje konkrétnych kurzov rozličného zamerania. Samotné štúdium nie je klasickou formou vysokoškolského vzdelávania. Po uplynutí doby samotného štúdia absolvent

dostáva potvrdenie o absolvovaní vzdelávania na univerzite tretieho veku (čiže nie vysokoškolský titul, ako to je pri bežnom štúdiu na vysokých školách). (Vyhnánková, 2007)

Je zrejmé, že aj seniori v ČR, rovnako ako aj seniori na Slovensku, budú mať aj ďalšie možnosti vzdelávania okrem univerzít tretieho veku. Ako uvádza Čornaničová (1998), seniori sa môžu zúčastňovať viacerých záujmových krúžkov a prednášok tvorených pod záštitou neziskových a verejných organizácií, domovov seniorov, seniorských klubov a centier. V tomto smere zohrávajú významnú úlohu aj verejné knižnice, kluby dôchodcov a seniorov, seniorské centrá a domovy pre seniorov.

V samom závere tejto kapitoly doplníme, že každý jedinec má pred nástupom, či absolvovaním rôznych kurzov určité dôvody, pre ktoré sa rozhodol ich absolvovať. Môže ísť napríklad o potrebu rekvalifikácie s cieľom potreby vlastnej interakcie v spoločnosti, chuť získať hlbšie informácie o danej už známej problematike, či aj snaha nestratiť kontakt s mladšími, či s inými vekovými skupinami osôb.

3.3 Druhy edukačných inštitúcií pre seniorov v SR

Aj Slovensko sa pridalo ku štátom Európy, ktoré sa snažia vytvárať vzdelávacie príležitosti pre seniorov. Je normálnym fenoménom, že aj človek v postproduktívnom veku chce a potrebuje žiť naplno v dnešnej spoločnosti. Ibaže život staršej osoby (jednotlivca) v dnešnej spoločnosti je determinovaný nie iba zmenami v nej, ale aj viacerými faktami a udalosťami, s ktorými sa tento jedinec ocitá tvárou v tvár. Tieto vplyvy ho nútia prispôbovať sa a vzápätí i formovať nielen osobnostne, ale sa taktiež rozvíjať intelektuálne v rámci programov ďalšieho vzdelávania. Je zrejmé, že vyučovanie (vzdelávanie) a edukácia v každom veku je samozrejmosťou. Problém je skôr s tým, že podmienky na vznik týchto aktivít nie sú vždy také aké majú byť, čiže ideálne a dostatočné. (Hrapková, 2010)

Dnešná spoločnosť na Slovensku si to priam vyžaduje, aby vznikali nové vzdelávacie možnosti pre seniorov z dôvodu, že aj obyvateľstvo u nás

ostarievajú, starne. Množstvo osôb vo vyššom veku narastá a predpokladáme (na základe demografickej krivky), že aj naďalej bude tento počet narastať a zvyšovať sa. Aj to je dôvodom, aby sa neustále vytvárali vhodné a efektívne možnosti pre vzdelávanie seniorov. Ako sme zistili, na Slovensku existujú viaceré typy inštitúcií a programov edukácie seniorov. Ide napríklad o univerzity tretieho veku, akadémie tretieho veku, taktiež o prednáškové cykly, ktoré sú súčasťou klubov dôchodcov, alebo o cyklické vzdelávanie uskutočňované jednotou dôchodcov Slovenska a odborných stretnutí v seniorských centrách. (Čornaničová, 1998; Hrapková, 2000)

V nasledujúcej časti našej práce bližšie interpretujeme vyššie spomenuté vzdelávacie inštitúcie aj s niektorými vzdelávacími programami pre seniorov:

□ **Akadémie tretieho veku (ATV)** – jedná sa o podpornú sociálnu službu. Je to záujmová činnosť zameraná na vzdelávanie seniorov. Uspokojujú sa v nej vzdelávacie potreby občanov v postproduktívnom veku najmä v tých regiónoch, kde sa nenachádzajú vysoké školy. Typické pre ne je dostupnosť výkladu a prispôsobovanie obsahu miestnym potrebám a osobným záujmom občanov. Je možné ich pokladať za vzdelávacie inštitúcie so stredne náročnou formou vzdelávacích činností pre osoby vo vyššom veku, ktorá by v súčasnej dobe mala byť prístupná vo väčšine (ak nie v každom) státisícovom meste Slovenska. (Čornaničová, 1998)

□ **Univerzity tretieho veku (UTV)** – považujú sa za najznámejšie vzdelávacie možnosti pre osoby vo vyššom veku v Európe. Sú to oficiálne uznané inštitúcie, ktoré umožňujú seniorom štúdium (vzdelávanie) na úrovni vysokého školstva a to v rozličných aprobáciách. Už na začiatku, v čase vzniku prvej Univerzity tretieho veku v Toulouse z roku 1973, bolo zrejmé, že cieľom tejto univerzity bude zlepšovanie kvality života ľudí tretieho veku (osôb vo vyššom veku) pomocou vzdelávacích

programov. Na Slovensku je typické pre univerzity tretieho veku hneď niekoľko skutočností, ktoré môžeme uviesť nasledovne:

- Inštitúcia pôsobiaca pri najvyšších stupňoch výchovno-vzdelávacej sústavy – má seniorov nielen vzdelávať, ale taktiež výskum a kooperovať s ďalšími zariadeniami pre seniorov;
- Má sa jednať o inštitúciu, ktorá bude zaujímať osoby vo vyššom veku – tí budú chcieť sa vzdelávať, budú chcieť študovať odborné veci na úrovni a spôsobom typickým pre prácu vysokej školy;
- Inštitúcia, ktorá prispieva k formovaniu nového vzťahu spoločnosti k ľuďom v postproduktívnom veku;
- Má sa jednať o zariadenie, ktoré bude slúžiť seniorom (starším ľuďom) a má zabezpečovať právo na vzdelanie. (Čornaničová, 1998; Mühlpachr, 2004)

□ **Kluby dôchodcov** – patria k najčastejším typom združovania sa osôb vyššieho veku do inštitúcie, zariadenia u nás na Slovensku. Typické pre ne je organizovanie (uskutočňovanie) široko chápaných záujmových (rôznorodých) aktivít seniorov, edukačných aktivít. Stretnutia sú osobné a individuálne a sú založené na princípe dobrovoľnosti. Umožňujú sa v nich stretnutia dôchodcov, osôb vo vyššom veku, taktiež zmysluplné trávenie voľného času, atď. . Samotná existencia a činnosť klubov dôchodcov má za cieľ organizovať široké spektrum činností záujmového druhu, ktorými sú predovšetkým tieto:

- **Vzdelávacie aktivity, besedy s lekárom,**
- **Kultúrne podujatia,**
- **Poznávacie zájazdy.**

Taktiež je možné doplniť, že edukačná činnosť klubov dôchodcov má široký charakter a je to stála a významná súčasť činností klubov dôchodcov (seniorov). Pre viaceré osoby vo vyššom veku klub tvorí súčasť ich života, pretože im vytvára pocit druhého domova, rodiny. Každý senior má možnosť vstúpiť do klubu a stať sa jeho

súčasťou, pokiaľ javí záujem a chuť o plnohodnotné trávenie vlastného voľna, času. (Čornaničová, 1998)

□ **Seniorské centrá** sú interpretované ako zariadenia na stretávanie, poznávanie, či aktívne prežívanie dôchodkového (seniorského) veku. Okrem toho sú to miesta na formovanie modelov pozitívneho starnutia pre ľudí v postproduktívnom veku. Ak porovnáme tieto centrá s ďalšími inštitúciami pre osoby vo vyššom veku zistíme, že tieto centrá zastávajú dve primárne úlohy. Sú nimi sústredenie maximálnych možností tzv. strieborných mozgov a vytváranie podmienok na využívanie ich vedomostí v živote, a taktiež v prospech spoločnosti, v ktorej žijú a pôsobia. Okrem týchto úloh seniorské centrá majú za cieľ sprostredkovať tieto vedomosti a zručnosti tým, ktorí ich potrebujú a tak umožňovať eliminovať odstraňovanie týchto osôb zo spoločenského života a diania v ňom. Čo sa týka edukačných foriem, aktivít vznikajúcich v týchto centrách, je možné spomenúť z množstva existujúcich napríklad odborné semináre, kurzy, či prednášky, vydávanie brožúrok a iné. Iné oblasti aktivít sú závislé od aktivít samotných seniorov, ale aj od získanej spoločenskej podpory. (Čornaničová, 1998)

3.4 Edukácia seniorov

Zákon č. 568/2009 Z. z. o celoživotnom vzdelávaní hovorí v rámci charakteristiky jednotlivých druhov ďalšieho vzdelávania, aj o záujmovom vzdelávaní, občianskom vzdelávaní, vzdelávaní seniorov a o inom vzdelávaní, ktorým účastník ďalšieho vzdelávania uspokojuje svoje záujmy, zapája sa do života občianskej spoločnosti a rozvíja svoju osobnosť. (§ 4 písm. d Zákona č. 568/2009 Z. z. o celoživotnom vzdelávaní).

Edukačný proces má mať charakter (podobu) organizovanej činnosti, kde sociálny andragóg plánuje, projektuje, organizuje a najmä motivuje klienta

s jediným cieľom, ktorým je zapojiť klienta do sociálno-edukačnej činnosti (aktivity). (Határ, 2008).

Môžeme uviesť, že edukácia seniorov je neoddeliteľnou súčasťou aj liečby seniora, keďže v tejto fáze života je človek náchylnejší na rôzne choroby. Nadobúda pri nej nielen nové vedomosti, ale získava dokonca aj nové, praktické zručnosti. Vyžaduje si interakciu najmenej dvoch jedincov (osôb). Cieľom edukácie je získať a udržať chorého v úlohe aktívneho a konštruktívneho spolutvorcu liečby. (Magurová et al., 2008; Németh et al., 2008) Cieľom edukačného procesu je dosiahnuť žiadané zmeny v konaní a v životnom štýle človeka. Pri edukácii by malo platiť okrem uvedeného aj to, že trvá dlhšie, je potrebná trpezlivosť a empatia. Je dôležité zapojiť do edukačného procesu príbuzných seniora alebo osoby, ktoré dokážu seniora vhodne a úspešne podporovať. (Majerniková, Obročníková, 2008).

Následne zdôrazníme konkrétne ciele edukácie seniora. Po dôkladnom štúdiu tejto problematiky sme zistili podľa Németha et al. (2008) nasledujúce ciele edukácie seniora:

- Zintenzívnenie samostatnosti seniora (pacienta),
- Zaradenie seniorov do liečenia, čiže do procesu odstraňovania choroby,
- Prebratie väčšej zodpovednosti za seba a svoje zdravie,
- Zníženie výskytu zložitých situácií s ochorením seniora,
- Skvalitnenie života seniora,
- Pomoc v oblasti adaptácie v nemocničnom prostredí (minimalizovanie stresu počas hospitalizácie) a podobne.

Môžeme uviesť, že význam edukatívnych činností, aktivít pre osoby vo vyššom veku podporujú taktiež výsledky výskumu, ktorý realizoval Határ (2008) vo vybraných domovoch dôchodcov a domovoch (penziónoch) pre seniorov (dôchodcov). Súhrnné výsledky z tohto výskumu pre doplnenie problematiky našej práce uvádzame v nasledujúcej Tabuľke 4 Význam edukatívnych činností seniorov.

Tabuľka 4: Význam edukatívnych činností pre seniorov v Domove dôchodcov, v Domove - penzióne

Význam edukatívnych činností pre seniorov	MUŽI početnosť	ŽENY početnosť	MUŽI početnosť	ŽENY početnosť
Mám čo robiť a nenudím sa	38,88 %	37,50 %	71,43 %	68,63%
Rozširujem si svoj obzor poznania	33,33 %	37,50 %	21,43 %	33,33 %
Udržujem si svoje telo a myseľ v kondícii	44,44 %	34,38 %	42,86 %	33,33 %
Oddýchnem si a odrea- gujem sa	33,33 %	34,38 %	42,86 %	56,86 %
Zaujíma ma to, je to môj koníček	5,55 %	12,50 %	7,14 %	15,69 %
Načerpám nové sily a chuť do života	44,44 %	9,38 %	28,57 %	27,45 %
Môžem vyjadriť svoje pocity a názory	0,00 %	6,25 %	21,43 %	7,84 %
Môžem dostatočne ko- munikovať a vymieňať si skúsenosti	5,55 %	15,63 %	28,57 %	19,61 %
Môžem robiť to, čo som v minulosti nemohol	0,00 %	9,38 %	21,43 %	11,76 %
Neodpovedali	11,11 %	15,63 %	0,00 %	15,69 %

Zdroj: Határ, 2008, s. 65.

3.4.1 Najznámejšie programy a možnosti vzdelávania seniorov

Pre potreby našej práce, ako aj pre samotné smerovanie edukačných programov pre seniorov v SR (predovšetkým v oblasti ich zamerania), doplníme niekoľko aktuálnych oblastí pre konkrétne edukačné programy pre seniorov tak, ako ich uvádza Šerák (2009):

- pohybový a športový rozvoj človeka,**
- kultúrny a estetický rozvoj,**
- environmentálny rozvoj,**
- cestovanie a turistika,**
- zdravotná výchova,**
- náboženská a duchovná výchova,**
- vedecko-technické vzdelávanie,**
- jazykový rozvoj.**

Z množstva známych a dostupných programov, ako aj možností vzdelávania a edukácie pre seniorov podľa Petrkovej a Čornaničovej (2004) a Šeráka (2009) v súčasnej praxi vyberáme:

- Riadne vysokoškolské štúdium;
- Letné univerzitné kurzy pre seniorov – napríklad kurzy na rozvoj vlastnej osobnosti, kurzy v oblasti počítačov a výpočtovej techniky, rozvoja gramotnosti, či jazykové a odborné kurzy (právo, gastronómia, ...);
- Profesijne orientované vzdelávacie programy typu 50+;
- Programy podpory spoločenskej angažovanosti;
- Vzdelávacie činnosti verejných knižníc;
- Tréningy pamäti;
- Programy prípravy na starobu a zdravé starnutie;
- Riadne vzdelávacie programy seniorov;
- Poznávacie a vzdelávacie zájazdy pre seniorov;
- Aktivizačné a edukačné rehabilitačné programy;
- Adaptačné edukačné programy v domoch dôchodcov – ide napríklad o programy počítačových zručností a schopností, programy umeleckých zručností, fotografov alebo dopisovateľov, či ďalšie;
- Programy zamerané na telesnú a pohybovú aktivitu seniorov;
- Poradenstvo pre seniorov.

V súvislosti s uvedeným nemôžeme zabudnúť na mnohé projekty v rámci SR, ktoré taktiež vznikajú s účelom zlepšenia oblasti výchovy a vzdelávania seniorov (napríklad projekt Seniorské poradenské a vzdelávacie centrum v Bratislave s názvom Ružinovský domov seniorov, či Akadémia tretieho veku v Pezinku, či Klub dôchodcov Rozmarín v Piešťanoch alebo aj Domov sociálnych služieb Klas vo Vrbovom). Okrem prvého spomenutého zariadenia pre seniorov sme zvyšné tri zariadenia aj osobne navštívili kvôli získaniu poznatkov a názorov pre náš zrealizovaný prieskum. Môžeme konštatovať, že sa jedná o zariadenia, kde sa komunita jedincov (seniorov) aj vzdeláva, tvorí a stretáva so zámerom odovzdávať svoje vedomosti a pomáhať si navzájom.

Najadekvátnejším úsilím je členiť záujmové edukačné aktivity a programy ako uvádza Šerák (2009) na:

- morálno-politické a právne,
- jazykové, vedecké a svetonázorové,
- pracovné a technické,
- estetické,
- telesné, zdravotné a branné (rozvoj ekologického a ekonomického vzdelávania).

Čo sa týka tvorby vzdelávacích programov pre osoby v postproduktívnom veku je nevyhnutné prameniť z odlišností a pestrosti danej skupiny. Je tomu tak najmä preto, že ľudia vo vyššom veku sa diferencujú na jednej strane psychikou a poznávacími schopnosťami, na strane druhej fyzickou vyspelosťou, zdatnosťou. „Zo základných požiadaviek na priestorové usporiadanie a organizáciu edukačných aktivít k seniorskej populácii uvedieme:

- dostupnosť miesta konania,**
- bezbariérovosť všetkých priestorov,**
- vhodná intenzita osvetlenia,**
- dostatočná hlasitosť výkladu,**

□ **primeraná veľkosť, kontrast a grafika vzdelávacích a informačných materiálov,**

□ **prítomnosť protišmykových a stabilizačných prvkov.**“ (Šerák, 2009, s. 196).

Každá nová životná skúsenosť a situácia je aj zároveň novou problémovou udalosťou v živote každého človeka, osobnosti seniora nevynechajúc. Predpokladáme, že práve vhodnými edukačnými programami, ako aj aktivitami pre seniorov môžeme napomôcť kvalitnejšiemu vzdelávaniu seniorov v ich veku, ako aj k efektívnejšiemu a želateľnejšiemu uspokojovaniu životných skúseností, situácií a v konečnom dôsledku aj k eliminovaniu problémových udalostí v ich životnej etape.

3.4.2 Edukácia v postproduktívnom veku v sociálnom zariadení poskytujúcom sociálne služby

Pri riešení problematiky edukačných programov pre seniorov nevynecháme ani oblasť vyučovania osôb v postproduktívnom veku a to v sociálnom zariadení, ktoré poskytuje služby seniorom. Zameriame sa na vyučovanie, respektíve vzdelávanie seniorov v sociálnych zariadeniach poskytujúcich sociálne služby. Bude sa jednať o výchovno-vzdelávacie činnosti, konkrétne výchovno-vzdelávacie programy pre seniorov.

Vychádzajúc z Határa (2005) sme zistili, že sa jedná najmä o nasledovné zložky edukácie osôb vo vyššom veku:

1. Mravná výchova osôb vo vyššom veku. Ide o vykonávanie činností morálneho, etického, mravného, filozofického, náboženského typu – napríklad čítanie náboženskej literatúry, pútnické výlety a zájazdy, duchovné cvičenia a iné;
2. Estetická výchova osôb vo vyššom veku. Ide o činnosti kultúrno-umeleckého a estetického typu, Útvar literárno-slovenskej záujmovej činnosti seniorov (napríklad návštevy divadiel, čítanie určitých pasáží literárnych diel, ...); Útvar hudobnej záujmovej činnosti seniorov (napríklad činnosť

v spevokole, samostatná hra na nejaký hudobný nástroj, ...);
Útvar modelárskej a výtvarnej záujmovej činnosti osôb vo vyššom veku (napríklad návštevy výstav, múzeí, galérií, modelovanie, ...);
Útvar pohybovo-tanečných aktivít osôb vo vyššom veku, napríklad folklór, gymnastické prvky a aktivity, ...);

3. Ekologická a enviromentálna výchova osôb vo vyššom veku. Činnosti prírodného a prírodovedného typu, ako napríklad prechádzky do prírody, návštevy výstav, práca s kvetmi a vytváranie herbárov, ...;
4. Pracovná a polytechnická výchova osôb vo vyššom veku. Aktivity pracovno-technického a informačno-technologického typu. Môže ísť o rezbárske práce, či záhradkárske práce, rôzne ručné práce, počítačové kurzy, ...;
5. Rozumová výchova osôb vo vyššom veku. Ide o aktivity vo forme vzdelávacích kurzov, vzdelávacích zájazdov a pobytov, či tréningovanie vedomostí a pamäti seniorov;
6. Telesná a zdravotná výchova osôb vo vyššom veku. Činnosti športového, zdravotného, telovýchovného a turistického typu – príkladom môžu byť semináre zdravej výživy, návšteva športových zápasov, spoločné cvičenia seniorov – ráno, na obed, večer, rekreácia a iné.

Teraz je na mieste uviesť myšlienky Tumu (2001), ktoré hovoria o tom, že dnes existuje vo svete množstvo programov aj v oblasti rozvoja tvorivosti jedinca (človeka). Ide o programy jednak pre najmenšie deti vo veku batolaťa, pre deti v predškolských zariadeniach, pre školákov a študentov vysokých škôl a obrovské množstvo programov pre rôzne profesie pracovníkov. Pre nás má opodstatnenie spomenúť, že súčasťou tejto skupiny programov sú aj programy pre seniorov, ktorí sa učia v univerzitách tretieho veku. Vek nie je jediným kritériom rozdelenia programov tvorivosti. Okrem veku sa tieto programy špecifikujú aj podľa rozsahu, určenia, použiteľnosti a podobne.

Môžeme konštatovať, že vždy platia iba kategórie (druhy) týchto programov. Sú tri kategórie podľa Tumu (2001):

1. Základné programy rozvoja tvorivosti. Ich zameranie je na neprofesionálny rozvoj tvorivosti a na rozvoj tvorivého myslenia. Jedná sa o všeobecnejšie programy, ktoré sa dajú využiť na rozličné účely bez ohľadu na profesionálne zameranie. Typickým znakom pre tieto programy je ich univerzálnosť, rovnako žiadne vekové obmedzenia a ani odborné znalosti. Ich cieľom je prehlbovať tvorivosť subjektu na všeobecné použitie.
2. Profesionálne programy rozvoja tvorivosti. Ich cieľom je rozvíjať tvorivosť subjektu na výkon konkrétnej profesie alebo celej skupiny profesií. Cieľ je zameraný na osvojenie odborných vedomostí a intelektuálnych spôsobilostí (rovnako aj na utváranie postojov a rozvoj tvorivej aktivity a správania účastníka týchto programov).
3. Relaxačné a (re)kreatívne programy rozvoja tvorivosti človeka. Zameriavajú sa na aktívne riešenie problémových, situačných a konfliktných úloh, ktoré žiadajú tvorivý prístup vzdelávajúceho sa subjektu. Je možné dodať, že tieto metódy sú veľmi náročné na osvojenie, s veľkou dávkou odoberania energie a s potrebou plnej dôležitosti. Ku konkrétnym príkladom takýchto programov sú zábavné relaxačné programy (využívajú odpočinok, ktorým sa rozvíja tvorivé myslenie). Tvorivosť je zapojená pri realizácii týchto programov napríklad vo forme rôznych spoločenských hier alebo lúštením rôznych hlavolamov, krížoviek a podobne.

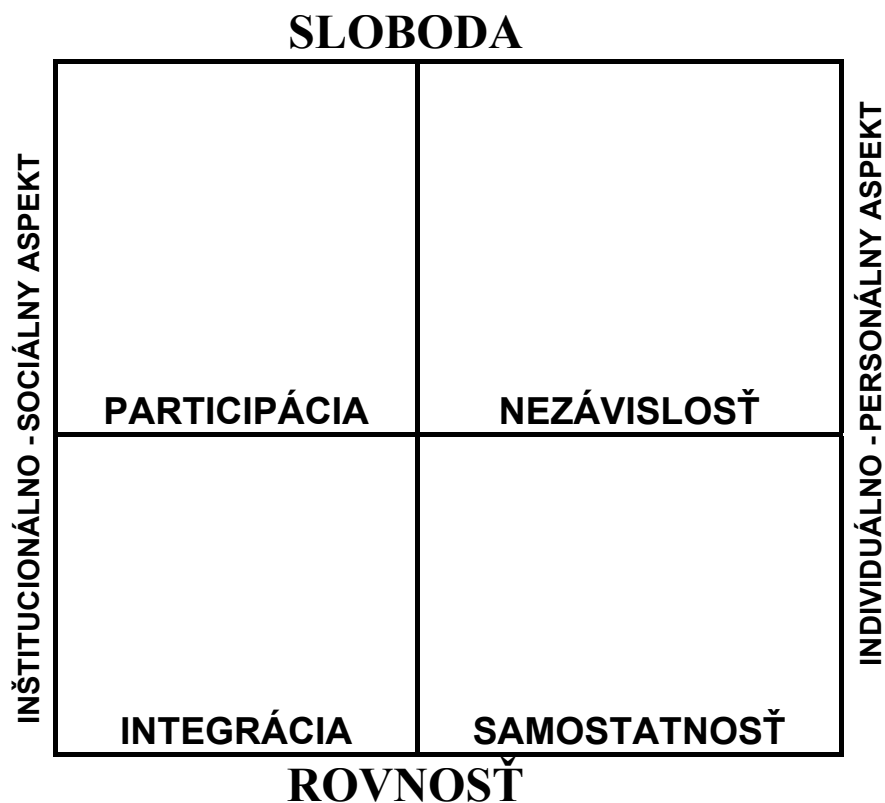
Konkrétne edukačné aktivity, respektíve programy pre seniorov sa týkajú všetkých vyššie uvedených sfér. Dospeli sme k záveru, že je ich k dispozícii množstvo a tým sa pre osoby vo vyššom veku otvára cesta pre rozvoj nielen vlastnej osobnosti, ale aj pre celú oblasť edukácie. Uvedomujeme si, že v súčasnej dobe je v praxi stále obrovský potenciál pre úspešný a správny rozvoj edukačných programov a aktivít pre seniorov.

Chceme zdôrazniť, že je potrebné tento potenciál nielen poznať, ale ho aj úspešne aplikovať do súčasnej praxe s efektívnejšími výsledkami.

3.5 Charakteristika cieľov a úloh edukácie seniorov

Považujeme za dôležité vysvetliť a charakterizovať ciele a úlohy edukácie osôb v postproduktívnom veku. V praxi je možné sa stretnúť s nesprávnymi interpretáciami cieľov a úloh edukácie nielen seniorov. Edukácia je inak povedané výchova a vyučovanie. Jedná sa o ľudskú aktivitu, ktorá sa vyvíja výlučne v závislosti od vývoja a zámeru spoločnosti, a to buď v priestorovom, historickom alebo v sociokultúrnom kontexte. (Pokorná, 2010) Tieto skutočnosti majú za následok vznik požiadaviek, ktoré sú na človeka kladené zo strany spoločnosti. Tieto potreby sa potom premietajú do konkrétnych edukačných cieľov. Dôležitým faktom je uvedomovať si, že je nesprávne brať do úvahy iba požiadavky, potreby spoločnosti, v ktorej sa osoba, človek (v našom ponímaní predovšetkým senior) nachádza. Dôležité je pamätať aj na potreby samotného človeka (seniora), pretože inak celý proces edukácie v spoločnosti sa dostane do závažných problémov, dokonca niekedy až k úplnému zlyhaniu. Podľa Határa (2008, s. 66) „ciele edukácie treba vnímať komplexne, a preto by tieto mali zahŕňať ako individuálne, tak aj spoločenské potreby a požiadavky.“ Kvôli lepšiemu chápaniu uvedenej skutočnosti uvádzame nasledujúci Obrázok 2 Všeobecné ciele edukácie v seniorskom veku.

Obrázok 2: Všeobecné ciele edukácie v seniorskom veku

Zdroj: Határ, 2008, s. 66.

Okrem už uvedeného spomenieme tzv. triprocesuálny model edukácie prezentovaný Határom (2008), ktorý zahŕňa činnosti ako vychovávanie, vzdelávanie a vycvičovanie jedinca, človeka. Na základe uvedeného autora je možné ciele vlastnej (svojskej) edukácie seniorov rozdeliť do troch rôznych okruhov s nasledovným pomenovaním:

- Poznávacie (kognitívne ciele).** Rozvoj rozumovej stránky osobnosti, na zdokonaľovanie systému vedomostí a môžu sa uplatňovať na nižšej, či vyššej kognitívnej úrovni, sú výsledkom procesu vzdelávania;
- Postojové (socio-afektívne ciele).** Emocionálna stránka jedinca, pozitívne zmeny v postojoch jedinca – uskutočňujú sa pomocou procesu výchovy;
- Výcvikové (psychomotorické ciele).** Ide o rozvoj nie iba praktických spôsobilostí, zručností jedinca; cieľ je kladený aj

na dosahovanie rôznych pozitívnych zmien v správaní a konaní človeka – využívajú sa pritom činnosti odborného výcviku.

Je bežným javom, že seniori v ktoromkoľvek zariadení sociálnych služieb nemajú tie isté, či rovnaké kontakty, prejavy emócií a citov, či také súkromie, ktoré mali v domácom prostredí. Jedná sa o negatívny jav, ktorý postihuje jedných seniorov viac, iných znova menej. Niektorí sa dokážu s týmto javom vyrovnat' pomerne rýchlo, iným to trvá istý čas, pokiaľ sa s tým vyrovnajú. Daktorí seniori prekonajú tento stav sami, iní znova potrebujú na eliminovanie tohto javu pomoc, napríklad od sociálno-andragogického pracovníka, resp. pracovníka sociálneho zariadenia. Ale k tomu, aby bol tento negatívny jav prekonaný môže pomôcť i vhodne cielená edukácia (sociálno-výchovná starostlivosť).

Je potrebné prízvukovať autonómne orientovanú seniorskú edukáciu ako to robí Határ (2008), ktorej cieľom je v niektorom so zariadení sociálnych služieb, zabezpečiť a dosiahnuť:

- rozvíjanie orientačných ponúk. Tie umožňujú seniorom reflexívne sebapresvedčanie o cieľoch, sklonoch a schopnostiach a podporujú proces hľadania zmyslu a chuti do života;
- nezávislý výber edukačných jednorazových organizovaných činností (podujatí). Ide o to, že seniori majú samostatne, sami rozhodnúť o tom, či sa budú vzdelávať s ľuďmi v ich veku alebo s mladšími osobami; rovnako majú právo zvoliť si vhodné edukačné podujatie z celkovej ponuky podľa ich osobných záujmov, záľub;
- ponuku učebných príležitostí. Slúžia na získavanie samostatnosti a nezávislosti vo vedení vlastného života počas bežného dňa;
- sprístupnenie učenia. To je založené na praxi a skúsenostiach. Je dôležité umožniť seniorom tzv. sebaurčenie a spolurozhodovanie s cieľom podpory sebaorganizácie ich záujmových činností.

Doteraz sme podali vysvetlenie o cieľoch osobnej edukácie seniorov. Teraz stručne spomenieme aj konkrétne úlohy výchovy, vzdelávania a výcviku dospelých (osôb vo vyššom veku). Ako pomôcku využijeme definíciu Határa (2008, s. 69), ktorý uvádza, že tieto úlohy znamenajú „určitý súbor aktivít zameraných na rozvíjanie, utváranie a sebazdokonaľovanie autonómnej osobnosti seniora.“ Perhács s Paškom (1995) vychádzajú zo skutočnosti, že úlohy edukácie dospelých, ako aj seniorov majú dvojakú formu. Jedná sa pritom o:

1. **doplňovacie úlohy.** Takých, pri ktorých si starší človek (senior) pomocou konkrétnych subsystémov edukácie dospelých zvyšuje hodnotu vlastného vedomia a to z určitých sfér, napríklad kultúrnej, spoločenskej, ... ;
2. **osobitné úlohy.** Zvyčajne sa ešte rozdeľujú:
  - a) úlohy vyplývajúce z aktuálnych potrieb vzostupu prostredia spoločnosti. Sem zaraďujeme napríklad rekvalifikácia seniorov, celoživotné odborné vzdelávanie seniorov, edukatívne úlohy s cieľom rozvoja zručností, schopností, mnohé ďalšie;
  - b) úlohy, pomocou ktorých sa tvoria ideálne predpoklady pre nedotknutý a neohrozený vývin jedinca:
    - rozumné využívanie času voľna, aktívny oddych,
    - zvyšovanie kultúry každodenného života,
    - správne názory a vzťahy k ochrane životného prostredia.
  - c) úlohy prameniace z výchovy rôznych vekových vrstiev (skupín) dospelých:
    - úlohy pri pracovných začiatkoch mladého človeka,
    - výchovné úlohy využívané u ľudí v produktívnom veku,
    - výchovné úlohy využívané u ľudí v dôchodkovom veku.

(Perhács, Paška, 1995)

Podľa nás existuje prehľadnejšia klasifikáciu úloh edukácie dospelých a to podľa Határa (2008). Uvedený autor spresňuje, že úlohou edukácie dospelých je usilovať sa o ich maximálnu kvalitu osobného života. Okrem toho je úlohou edukácie dospelých (seniorov) aj rozvíjanie dospelého človeka tak, aby

tvorivým spôsobom zasahoval do diania spoločnosti, v ktorej sa nachádza a prežíva svoj život.

V závere našej interpretácie k tejto kapitole môžeme ešte doplniť, že sme sa snažili priniesť adekvátny výklad k problematike cieľov a úloh edukácie dospelých, najmä seniorov. Môžeme zhodnotiť, že primárnym cieľom procesu edukácie dospelých (seniorov) je rozvíjať, prehĺbiť osobnosť seniora najviac, ako je to možné. Potrebné je aj rozvíjanie osobnosti seniora po všetkých stránkach.. Samozrejmosťou musia byť vhodné podmienky, aby tento proces mohol prebiehať bez problémov s cieľom efektívnej integrácie jedinca vo vyššom veku (seniora) do spoločenského života. (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2005). Môžeme konštatovať, že iba takto si senior uvedomí, že je potrebný pre spoločnosť (spoločenské hľadisko) a že jeho aktivity majú význam a opodstatnenie. Zdôrazňujeme, že je potrebné na tieto skutočnosti pamätať pri každej etape edukácie seniorov. Obzvlášť kompetentní na to nesmú zabúdať, v našom ponímaní najmä sociálno-andragogickí pracovníci pracujúci dennodenne so seniormi v sociálnych zariadeniach.

3.6 Sociálna práca so seniormi v komunite, sociálna práca a jej prechod na sociálnu andragogiku

Sociálna práca ustavične preniká do väčšiny oblastí života ľudskej osobnosti. Rovnako osoba (klient, v našom prípade senior) v zariadení sociálnej starostlivosti je vo viacerých prípadoch vo vzťahu byť závislým na jej práci a starostlivosti. (Kuffová, 2010). Je dôležité poznamenať, že pre udržanie primeraného života a existencie hociktorého jedinca (človeka), či už dospelého, starého, chorého, bezvládneho alebo postihnutého, si vyžaduje vedieť a použiť profesionálnu etiku povolania sociálno-andragogických pracovníkov do praxe.

Už v roku 2005 sme sa mohli stretnúť na stránkach odborných pedagogických periodík, zborníkových a knižných prác (napríklad Határ, 2005) s profilovaním nových edukatívnych profesií, ktoré budú doceňovať pozitívny vplyv edukácie na rozvoj psychických a fyzických stránok ľudského jedinca v treťom veku. Bezpochyby sem patrí profesia sociálneho andragóga. Podľa

Határa (2008, s. 101) „do kategórie predmetných profesií by mal nesporne patriť tiež sociálny andragóg, odborník erudovaný pre oblasť edukačnú a sociálnu, ktorý by uplatňoval vo svojej práci inter- až transdisciplinárny prístup k prevencii, riešeniu, ale i skúmaniu sociálno-výchovných problémov a fenoménov. Ide o tzv. pomáhajúcu profesiu, ktorá žiaľ nie je v našich podmienkach dostatočne docenená.“ Môžeme s tým iba súhlasiť, nakoľko sme sa o tom aj z časti presvedčili v praxi pri realizácii nášho prieskumu v zariadeniach pre seniorov. Dokazuje to aj výskum uskutočnený v minulosti spolu s monitorovaním danej skutočnosti (profesie) v súčasnosti (pozri viac Határ, 2008).

Je jasné, že vykonávanie každej profesie (sociálneho andragóga, pracovníka nevynímajúc) je dané istými kompetenciami a právomocami. Môžeme uviesť, že pomocou odbornej vysokoškolskej prípravy získava absolvent magisterského štúdia odboru andragogika s užším zameraním na sociálnu andragogiku konkrétne profesijné kompetencie. Môžeme ich zhrnúť podľa Határa (2008, s. 112) nasledovne:

- „edukatívnu a reedukatívnu pôsobnosť (kompetenciu),
- poradenskú kompetenciu,
- sociálno-edukačne diagnostickú a prognostickú kompetenciu,
- kompetenciu sociálno-výchovnej prevencie, intervencie, profylaxie a terapie,
- organizačno-manažérsku, evalvačnú, administratívnu a kooperačnú kompetenciu,
- komunikačnú kompetenciu,
- sociálnu a (re)socializačnú kompetenciu,
- integračno-kompenzačnú a facilitátorskú kompetenciu,
- sociálne a výchovne rehabilitačnú kompetenciu,
- osobnosť aktivizujúcu, stabilizujúcu a usmerňujúcu kompetenciu,
- kompetenciu sociálno-andragogického výcviku,
- vedeckovýskumnú kompetenciu uplatňovanú najmä v oblasti andragogického výskumu a socio-edukačnú realitu pokusne pretvárajúcu kompetenciu.“

V zapätí považujeme za potrebné doplniť, že využívanie vyššie uvedených profesijných spôsobilostí v praxi je podmienené istými okolnosťami, ako napríklad vek a stav zdravia klientov, druh riešeného problému, charakter sociálno-edukatívneho zariadenia (domov dôchodcov, domov sociálnych služieb, klub dôchodcov, hospic, Alzheimer centrum a podobne), v ktorom môže alebo už pracuje konkrétny sociálny andragóg. Tiež ako budúci absolventi magisterského štúdia odboru andragogika sa stotožňujeme a súhlasíme s názorom napríklad Határa (2008), že pomáhať druhým by mali iba takí ľudia a pracovníci, ktorí sú erudovaní odborníci s potrebnými profesijnými právomocami a schopnosťami pre sociálnu prax. Považujeme to za dôležité zdôrazňovať a rovnako upevňovať si túto skutočnosť už teraz, keďže čoskoro budeme aj my pracovať so skutočnými klientmi v rôznych zariadeniach, ktorí sa budú na nás obracať so svojimi problémami, prosbami a požiadavkami.

Uvedomujeme si, že je dôležité poskytovať starostlivosť každému jedincovi, bez ohľadu na jeho vek, zdravotný stav, či sociálny status, ako aj to, že iba sociálna a andragogická práca nestačí, je na správnom mieste. Bez kvalitnej zdravotnej starostlivosti a ošetrovateľstva bude sociálno-andragogický pracovník osamotený, ako v oblasti starostlivosti o seniora, tak aj v oblasti ich edukácie, edukačných programov pre nich.

V zariadení sociálnych služieb je sociálny pracovník každodenne porovnávaný s neľahkými osudmi ľudí (klientov) a taktiež má rozhodujúci vplyv na život a vzťahy s týmito ľuďmi, klientmi. (Schavel, Oláh, 2008; Kuffová, 2010). V tejto súvislosti v praxi sa objavuje stav, keď jedinec (klient zariadenia sociálnych služieb) vyžaduje pocit potrebnosti a dôveryhodnosti a to aj napriek jeho stavu, ktorým je vyšší vek, staroba, nevládnosť, postihnutie a podobne. (Kopřiva, 2006).

Chceme zdôrazniť podľa Strieženca (1996), že primárnym znakom práce sociálno-andragogického pracovníka s klientom (nielen seniorom) je práca s vážnosťou (dôstojnosťou) klienta, čo je prejavom sociálnej a osobnej hodnoty hociktorého jedinca, čím je uznávaná vlastná osobná autonómia tohto človeka vo sfére realizovania vlastných hodnôt v jeho živote.

Sociálna práca v zariadení sociálnych služieb je vymedzená ucelenou sústavou názorov (plánom, či koncepciou) sociálnej politiky daného štátu, či charakterom a poslaním danej organizácie. (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2005). Okrem toho ešte aj právnymi pravidlami a všeobecne platnou sústavou (neprávnych, obyčajne náboženských) noriem, pravidiel upravujúcou správaním sa ľudí v spoločnosti, respektíve morálkou. (Kuffová, 2010).

3.6.1 Sociálna práca v komunite seniorov

V prípade sociálnej práce v komunite, respektíve spoločenstve seniorov ide o sociálnu prácu zacielenú na skupiny seniorov s cieľom posilnenia ich zaradenia do komunity a sociálnej a zdravotnej prevencie. Okrem toho sa jedná aj o komunitné plánovanie, pod ktorým chápeme tvorbu systému služieb pre seniorov v ohraničenom území. (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2005). V konečnom dôsledku sa jedná aj o vytváranie komplexných služieb pre seniorov existujúcich v spoločenstve, ktoré odzrkadľujú ich potreby a požiadavky.

Čoraz pravidelnejšie sme svedkami toho, že sociálna práca je súčasťou interdisciplinárnych programov. Tých programov, ktoré sú zamerané na prevenciu zrodu nutnosti sociálnej a zdravotnej starostlivosti o osoby vo vyššom veku. (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2005). Ako vysvetlenie to vidíme v tom, že cieľom tohto procesu je zabezpečiť zdravé starnutie jedincov a ľudí na sklonku svojej životnej púte. Starší človek, čiže človek v postproduktívnom veku by mal zostať plnohodnotným členom každej spoločnosti, v každom demokratickom štáte. Chceme zdôrazniť, že tiež má právo a potrebu byť oboznámený s najnovšími informáciami, či dátami s cieľom jeho ľahšieho prispôsobenia sa modernej a informačnej spoločnosti.

Matoušek, Koláčková a Kodymová (2005) a Šerák (2009) spresňujú, že v niektorých krajinách vytvárajú obce komunitné centrá pre starších občanov. V týchto centrách sa stretávame s rôznymi druhmi programov, ktoré sú voľne dostupné a cieľovou skupinou sú práve seniori. Ide o programy zacielené napríklad na rôzne fyzické cvičenia, výlety a vychádzky, kultúrne programy,

prednášky a semináre, divadelné inscenácie alebo na rehabilitačné a hygienické služby a aktivity (najmä v USA a vo Fínsku). V tomto prípade prechádza sociálna práca do oblasti sociálnej pedagogiky alebo andragogiky, z čoho pramení potreba interdisciplinárnej kooperácie medzi všetkými disciplínami.

Aj na základe vyššie uvedeného v tejto oblasti v závere konštatujeme, že ako správne a nápomocné považujeme takzvané komunitné edukačné programy a aktivity pre seniorov. Ich obsahom je pestré množstvo rôznych aktivít zameraných na kultúru, šport, vzdelávanie osôb vo vyššom veku. Tieto programy majú opodstatnenie a význam aj z toho pohľadu, že prispievajú k podpore zdravého životného štýlu seniorov, taktiež i k lepšej fyzickej a psychickej kondícii všetkých jedincov v zariadení.

V predošlých troch kapitolách našej práce sme priniesli predmetnú teoretickú základňu predovšetkým k edukácii seniorov a k dôležitým edukačným programom pre seniorov v dnešnej spoločnosti. Na túto teoretickú základňu nadviažeme nasledujúcou štvrtou kapitolou práce. Pri tvorbe následnej štvrtej časti našej práce budeme vychádzať z už nadobudnutých a aj interpretovaných teoretických poznatkov v našej práci, ku ktorým pridáme reálne zistenia z terénneho zberu dát od našich respondentov v realizovanom prieskume. V ňom sa pokúsime porovnať jednotlivé vzorky respondentov, seniorov a senioriek žijúcich v profesionálnych zariadeniach, mimo domáceho prostredia bez rodiny. Budeme zisťovať konkrétne podoby a možnosti edukačných programov pre seniorov v konkrétnych profesionálnych zariadeniach pre seniorov. Budú nás zaujímať tí, čo budú mať možnosť sa vzdelávať pomocou edukačných programov a tých, čo nebudú mať túto možnosť.

4. ANALÝZA VÝCHOVY A EDUKÁCIE EDUKAČNÝMI PROGRAMAMI PRE SENIOROV

Na predchádzajúcu teoretickú základňu nadviažeme touto štvrtou kapitolou našej práce, ktorá tvorí praktickú časť diplomovej práce. Ozrejmime v nej problematiku výchovy a edukácie konkrétnymi edukačnými programami pre seniorov v už reálnych zariadeniach určených pre seniorov na Slovensku.

Empirická časť diplomovej práce je rozšírená o získané aktuálne poznatky z nášho realizovaného prieskumu. K poznatkom z prieskumu sme sa dopracovali dotazníkovou metódou s vopred formulovanými otázkami. Pomocou tejto metódy sme analyzovali oblasť výchovy a edukácie seniorov konkrétnymi edukačnými programami pre nich. Získali sme aj ďalšie dôležité poznatky k našej riešenej problematike, ktoré budeme následne prezentovať v ďalších kapitolách tejto empirickej časti.

Prvou etapou z viacerých etáp tvorby a realizácie nášho prieskumu bolo stanovenie hlavného cieľa prieskumu spolu s ďalšími čiastkovými cieľmi.

4.1 Cieľ prieskumu

Cieľom nášho prieskumu je porovnať jednotlivé vzorky respondentov, seniorov a senioriek žijúcich v profesionálnych zariadeniach, mimo domáceho prostredia bez rodiny. Súčasťou cieľa je zistiť konkrétne podoby a možnosti edukačných programov pre seniorov v konkrétnych profesionálnych zariadeniach pre seniorov v mestách Piešťany, Vrbové a Pezinok.

Súčasťou cieľa je zistiť tých seniorov, čo sa vzdelávajú pomocou vzdelávacích a výchovných (tzv. edukačných programov) a tých, čo nebudú mať túto možnosť.

Analyzovali sme aj iné možnosti naplnenie záujmov seniorov v daných zariadeniach.

4.2 Prieskumné hypotézy

Hypotéza 1

Viac seniorov je presvedčených o dôležitosti vzdelávania a výchovy v porovnaní s tými, čo majú iný názor.

Hypotéza 2

Viac seniorov sa vzdeláva a vychováva pomocou programov v zariadení, ako tí druhí.

Hypotéza 3

Vzdelávacie a výchovné programy pre seniorov sú nápomocnejšie v porovnaní s inými možnosťami verbálnej aktivity, s prednáškami.

Hypotéza 4

Kvalita programov zameraných na výchovu a vzdelávanie seniorov v zariadení má prevažne priemernú, či iba slabú úroveň než dobrú alebo veľmi dobrú úroveň.

Hypotéza 5

Informovanosť seniorov o edukačných programoch v zariadení je stále nízka.

4.3 Použité metódy, techniky a postupy

Realizovali sme kvantitatívny prieskum zberu dát pomocou dotazníka. Práve k najčastejším využívaným nástrojom kvantitatívnej metódy prieskumu je dotazníková metóda zbierania dát a údajov od respondentov. Dotazníkovú metódu, ako aj metódu rozhovoru (interview) zaraďujeme k tzv. exploračným metódam. Jedná sa o metódy získavania dát, údajov a informácií pomocou subjektívnych výpovedí a pocitov skúmaných osôb, tzv. respondentov. „Ide o metódy získavania údajov, keď sa riešiteľ (výskumník, prieskumník) pýta,

žiada a respondenti (opytované osoby) odpovedajú na konkrétne otázky a výzvy zamerané na výskumný (prieskumný) účel. Ak opytovaní odpovedajú ústne, ide o rozhovor (nazývaný tiež interview), ak písomne, jedná sa o dotazník. Je potrebné zdôrazniť, že pri oboch týchto metódach sa nezískavajú objektívne údaje, fakty v tzv. v čistej (neskreslenej) podobe. Získavajú sa iba názory ľudí na skúmané objekty, javy alebo procesy.“ (Turek, 2010, s. 475)

Podľa Klugrovej, Prázovej a Vacínovej (2010, s. 28), je „dotazník súborom otázok predkladaný osobám v štandardizovanej podobe za účelom zisťovania špecifických údajov. Taktiež sa jedná o jednu z psycho-diagnostických metód získavania poznatkov o trvalejších charakteristikách osobnosti, o ich povahových a temperamentných vlastnostiach, záujmoch, postojoch, hodnotách a podobne.“

K výhodám dotazníkovej metódy zaraďujeme predovšetkým vysokú racionálnosť. Okrem toho v krátkom časovom intervale môžeme získať informácie od mnohých osôb. Jedná sa o najlacnejšiu a najproduktívnejšiu techniku získavania informácií od opytovaných osôb. Nadobudnuté poznatky z dotazníka je možné ľahko vyhodnocovať a porovnávať (predovšetkým pri zatvorených položkách). Z dôvodu, že pri vyplňovaní dotazníka nedochádza k priamej vzájomnej interakcii medzi výskumníkom a respondentom, sú aspoň z časti zabezpečené rovnaké podmienky pre všetkých respondentov a tým aj vyššiu reliabilitu. (Turek, 2010)

K nevýhodám dotazníkovej metódy je najmä to, že respondent nemusí pochopiť význam niektorej položky a nemá možnosť odstrániť vzniknutú nezhodu ako pri rozhovore. Problémom a nevýhodou je i to, že respondent nevie dokonale napísať to, čo pociťuje, nevie to vyjadriť písomne alebo zámerne odpovedá skreslene a nepravdivo. Objektívnosť údajov nadobudnutých dotazníkovou metódou je obmedzená, pretože sa získavajú iba subjektívne výpovede opytovaných respondentov. (Turek, 2010)

Formulár dotazníka sme mali vopred pripravený aj s vopred stanovenými konkrétnymi otázkami pre našich respondentov.

Podľa Tureka (2010, s. 487) platí, že „pozorovanie patrí medzi najstaršie spôsoby ľudského poznávania. Každý človek pozoruje správanie

iných ľudí, díva sa na nich, počúva, čo rozprávajú. Tento každodenný druh pozorovania je však pre vedu neuspokojivý. Pozorovateľ, ktorý použije metódu pozorovania by mal presne vedieť, čo bude pozorovať, prečo, ako, kedy to bude pozorovať. Pozorovanie by mal vykonávať systematicky, dôsledne a objektívne, aby z neho mohol vyvodiť spoľahlivé závery.“ „Pozorovanie znamená sledovanie činnosti ľudí, záznam alebo popis tejto činnosti a jej hodnotenie. Predmetom pozorovania sú osoby, ale aj predmety, s ktorými tieto osoby pracujú, a napokon i prostredie, v ktorom sa činnosť uskutočňuje.“ (Gavora, 1994, s. 428)

Pozorovanie chápeme ako „metódu sledovania vzniku, priebehu a zmien určitých premenných (parametrov, procesov) v kontexte určitého typu chovania, závislého na niektorých vonkajších (vnútorných) podnetových (stimulujúcich) podmienkach. Jeho zameranie sa môže týkať buď nositeľa pozorovania (introspekcia), alebo inej osoby, či skupiny osôb. Pozorovanie môže byť naivné, nekontrolované alebo kontrolované, priame alebo nepriame a tiež zúčastnené alebo nezúčastnené.“ (Klugerová, Prázová, Vacínová, 2010, s. 28). Pri pozorovaní ešte platí, že je dobre zamerané, je plánované na vnímanie vybraných javov a to, čo bolo vnímané, je starostlivo a systematicky zaznamenávané.

Pri skupinovom pozorovaní sa pozoruje konanie viacerých osôb súčasne. (Turek, 2010) Tento druh pozorovania sme využili pri spontánnej reakcii respondentov na určitý nami skúmaný problém (napríklad druh, názov edukačného programu pre seniorov, ako aj pri potrebe, atď.), ako aj pri možnosti preniknúť do prostredia respondentov (konkrétne do zariadenia pre seniorov).

Uvádame, že ako každá iná metóda aj pozorovanie má svoje výhody, aj nevýhody. K výhodám môžeme zaradiť napríklad priamu účasť pozorovateľa, dostupnosť tejto metódy pre pozorovateľa, tiež bezprostrednosť pozorovanej situácie, nevyžaduje sa aktívna spolupráca opytovaných respondentov a tiež nezávisí od vedomostí a schopností pozorovaných (respondentov) a podobne. K hlavným nevýhodám pozorovania zaradíme predovšetkým pasivitu pozorovateľa, ktorý by nemal do situácie zasahovať, ako i

obmedzenosť počtu javov, ktoré môže jeden pozorovateľ sledovať, či časovú náročnosť, alebo aj neopakovateľnosť pozorovanej situácie. (Turek, 2010).

Ešte raz zhrnieme, že v našom prieskume sme využili nasledovné hlavné nástroje prieskumu:

1. Dotazníková metóda zberu dát.

2. Skupinové pozorovanie.

Pri interpretácii výsledkov nášho prieskumu sme využili vyjadrenia dát a ich interpretáciu vo forme tabuliek a grafov. Všetky zistené výsledky a poznatky z nášho prieskumu interpretujeme v kapitole 4.6 s názvom interpretácia výsledkov prieskumu.

4.4 Harmonogram postupu

Prieskum v spojitosti so všetkými jeho etapami sme zrealizovali od 20. decembra 2011 až do 30. januára 2012. V úvodnej časti nášho prieskumu sme si vymedzili predovšetkým prieskumné ciele v spojitosti s riešenou problematikou a témou práce. Z toho sme potom vychádzali aj pri zvolení prieskumnej vzorky, ako aj pri vymedzení samotných hypotéz a metód nášho prieskumu. Celý proces tvorby prieskumu spolu so samotnými etapami sme konzultovali s naším vedúcim práce.

Ďalšia etapa znamenala osobné rozdanie dotazníkov v konkrétnych zariadeniach pre seniorov. Proces samotného rozdania dotazníkov sa uskutočnil 19. januára 2012. O týždeň neskôr (26. januára 2012) sme sa vrátili späť po už vyplnené dotazníky.

V nasledujúcej fáze sme dotazníky manuálne vyhodnocovali a následne prepisovali do elektronickej podoby pomocou počítača a textového editora.

Výsledky sme zhrnuli do grafickej a tabuľkovej podoby s konkrétnym popisom. Následne sme pracovali na časti diskusia a formulovali dôležité odporúčania pre súčasnú prax na základe získaných údajov z nášho zrealizovaného prieskumu v zariadeniach pre seniorov.

4.5 Charakteristika súboru

Celkovo náš prieskum absolvovalo 60 respondentov. Jednalo sa o osoby vo vyššom veku, seniorov. Jednalo sa o seniorov z Akadémie tretieho veku (ATV) v Pezinku, ako aj seniorov z Klubu dôchodcov (KD) Rozmarín v Piešťanoch a Domova sociálnych služieb (DSS) Klas vo Vrbovom. Priemerný vek respondentov bol 65 rokov. Z celkového počtu 60 respondentov bolo 30 seniorov zúčastnených z ATV v Pezinku. Ďalších 15 seniorov bolo z KD Rozmarín v Piešťanoch a zvyšných 15 seniorov z DSS Klas vo Vrbovom.

Všetci opytovaní seniori preferovali a zúčastňovali sa na edukácii, respektíve na výchove a vzdelávaní s cieľom aktívnejšieho využívania času vo svojom živote v konkrétnych mestách. Súhrnne môžeme uviesť, že budeme porovnávať nasledujúce vzorky respondentov (viď Tabuľka 5 nižšie):

1. Primárna vzorka respondentov:

- seniori zúčastňujúci sa na edukácii z Akadémie tretieho veku (ATV) v Pezinku;

2. Sekundárna vzorka respondentov:

- seniori zúčastňujúci sa na edukácii pri Klube dôchodcov (KD) Rozmarín v Piešťanoch;
- seniori zúčastňujúci sa na edukácii v Domove sociálnych služieb (DSS) Klas vo Vrbovom.

Tabuľka 5 Prieskumná vzorka, počet respondentov prieskumu

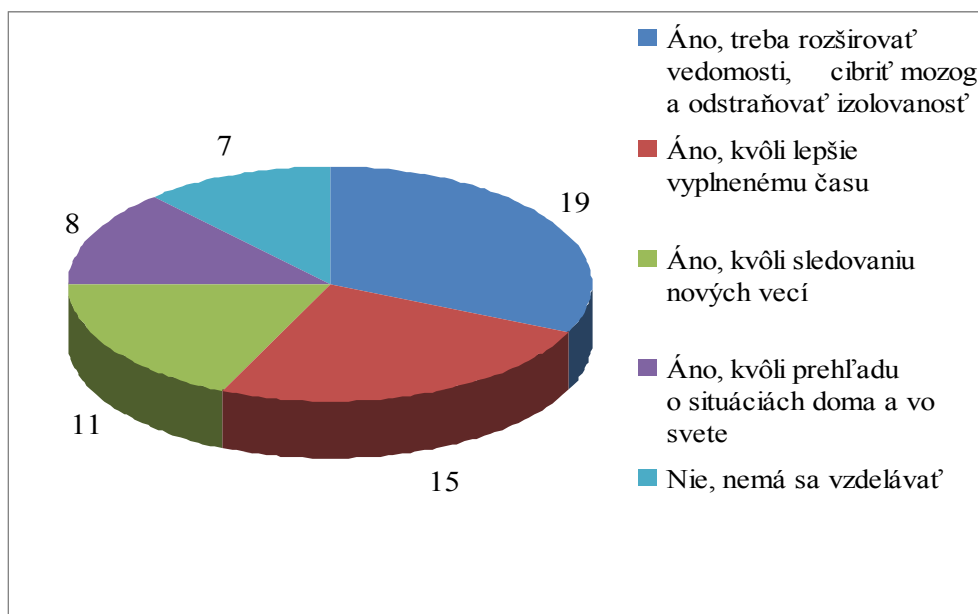
Prieskumná vzorka	Počet respondentov prieskumu
Akadémia tretieho veku (ATV) Pezinok	30
Klub dôchodcov (KD) Rozmarín Piešťany	15
Domov sociálnych služieb (DSS) Klas Vrbové	15
SPOLU	60

Zdroj: Autorka diplomovej práce

4.6 Analýza dát

Otázka 1: Čo si myslíte o tom: „Má sa starý človek ešte vzdelávať?“

Graf 1: Starý človek a vzdelávanie

Zdroj: Autorka diplomovej práce

Hypotézu 1 „**Viac seniorov je presvedčených o dôležitosti vzdelávania a výchovy v porovnaní s tými, čo majú iný názor**“ sme overovali dotazníkovými otázkami 1 a 2. Hlavným dôvodom pre stanovenie hypotézy 1 bol najmä ten fakt, že podľa nás budú seniori považovať vzdelávanie a výchovu aj v ich veku za potrebné elementy ich života v zariadení. Skutočné výsledky v súvislosti s týmito dvoma otázkami budeme interpretovať v nasledujúcej časti práce.

12 respondentov primárnej vzorky (40 %) na otázku 1 „**Čo si myslíte o tom: „Má sa starý človek ešte vzdelávať?“**“ sa zhodlo na tom, že „Áno“, aj starý človek potrebuje rozširovať si vedomosti a cibriť mozog s cieľom odstraňovania spoločenskej izolácie seniora. Ďalších 9 respondentov primárnej vzorky (30 %) zase uviedlo, že „Áno“, aby mal senior lepšie vyplnený čas a v konečnom dôsledku mal čo robiť v starobe a 6 respondentov (20 %) sa zhodlo na možnosti „Áno“, aby sledoval nové veci. 3 respondenti tejto vzorky

(10 %) ako ďalšiu možnosť uviedlo „prehľad o situáciách doma a vo svete“. Ani jeden respondent primárnej vzorky neuviedol možnosť „Nie, nemá sa vzdelávať“.

Naproti tomu 7 respondentov sekundárnej vzorky (23,33 %) na otázku 1 „**Čo si myslíte o tom: „Má sa starý človek ešte vzdelávať?“**“ odpovedalo zhodne, že „Áno“, aj starý človek potrebuje si rozširovať vedomosti a cibriť mozog s cieľom odstraňovania spoločenskej izolácie seniora. Ďalších 6 respondentov sekundárnej vzorky (20 %) uviedlo, že „Áno“, aby mal senior lepšie vyplnený čas a v konečnom dôsledku mal čo robiť v starobe a iných 5 respondentov tejto vzorky (16,67 %) bolo za možnosť „Áno“, aby sledoval nové veci. Tiež 5 respondentov (16,67 %) tejto vzorky ako ďalšiu možnosť uviedlo „prehľad o situáciách doma a vo svete“. V prípade sekundárnej vzorky možnosť „Nie, nemá sa vzdelávať“ uviedlo 7 respondentov (23,33 %).

Z celkového súboru 60 respondentov na otázku 1 „**Čo si myslíte o tom: „Má sa starý človek ešte vzdelávať?“**“ najviac až 19 seniorov (31,67 %) uviedlo, „Áno“, aj starý človek potrebuje si rozširovať vedomosti a cibriť mozog s cieľom odstraňovať spoločenskú izoláciu seniora. 15 seniorov (25 %) „Áno“, aby mal lepšie vyplnený čas senior a v konečnom dôsledku mal čo robiť v starobe a 11 seniorov (18,33 %) „Áno“, aby sledoval nové veci. Ďalších 8 seniorov (13,33 %) uviedlo ako ďalšiu možnosť vzdelávania seniora „prehľad o situáciách doma a vo svete“. 7 seniorov (11,67 %) zo všetkých bolo názoru, že sa senior „nemá vzdelávať“.

Otázka 2: Považujete vzdelávanie vás a ďalších seniorov vo vašom zariadení za dôležité?

Tabuľka 6: Dôležitosť vzdelávania a výchovy seniorov v zariadení

Áno	33
Nie	17
Neviem	10

Zdroj: Autorka diplomovej práce

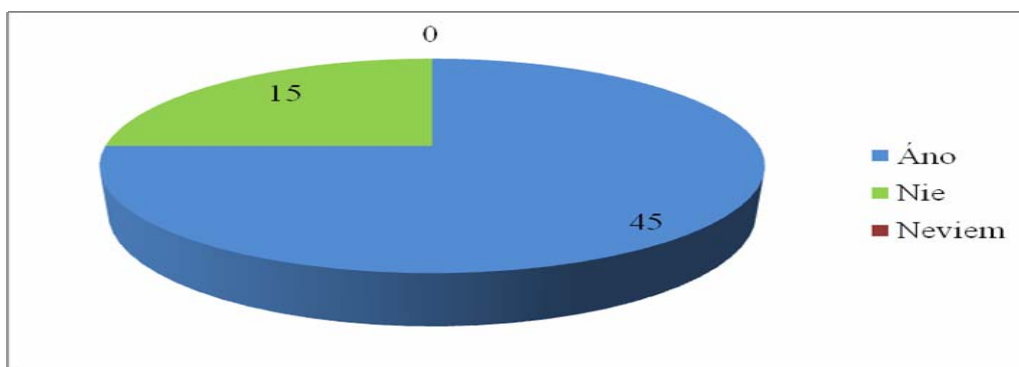
18 respondentov primárnej vzorky (60 %) na otázku 2 „**Považujete vzdelávanie vás a ďalších seniorov vo vašom zariadení za dôležité?**“ uviedlo, že „Áno“, považuje vzdelávanie seba samých a ďalších seniorov v zariadení za dôležité. 7 respondentov primárnej vzorky (23,33 %) zase uviedlo, že „Nie“, nepovažuje vzdelávanie ich a ďalších seniorov v zariadení za dôležité. 5 respondentov primárnej vzorky (16,67 %) nedokázali na zadanú otázku odpovedať.

Pri odpovediach sekundárnej vzorky respondentov sme zaznamenali, že 15 respondentov (50 %) na otázku 2 „**Považujete vzdelávanie vás a ďalších seniorov vo vašom zariadení za dôležité?**“ sa vyjadrilo, že „Áno“, považuje vzdelávanie seba samých a ďalších seniorov v zariadení za dôležité. 10 respondentov sekundárnej vzorky (33,33 %) uviedlo, že „Nie“, nepovažujú vzdelávanie ich a ďalších seniorov v zariadení za dôležité. 5 respondentov sekundárnej vzorky (16,67 %) nedokázali na zadanú otázku odpovedať.

Na otázku 2 „**Považujete vzdelávanie vás a ďalších seniorov vo vašom zariadení za dôležité?**“ až 33 všetkých seniorov (55 %) považuje vzdelávanie samých seba a ďalších seniorov v zariadení, kde sa nachádzajú alebo vzdelávajú za dôležité. Naproti tomu 17 všetkých seniorov (28,33 %) nepovažuje vzdelávanie samých seba, či ďalších seniorov v zariadení za dôležité. 10 seniorov (16,67 %) nedokázalo na zadanú otázku 2 odpovedať.

Otázka 3: Prebieha podľa vás vzdelávanie seniorov vo vašom zariadení na primeranej úrovni?

Graf 2: Úroveň vzdelávania seniorov v zariadení

Zdroj: Autorka diplomovej práce

V prípade primárnej vzorky 25 respondentov (83,33 %) na otázku 3 „**Prebieha podľa vás vzdelávanie seniorov vo vašom zariadení na primeranej úrovni?**“ uviedlo, že „Áno“. Iba 5 respondentov primárnej vzorky (16,67 %) uviedlo, že „Nie“.

Pri odpovediach sekundárnej vzorky respondentov sme zaznamenali, že 20 respondentov (66,67 %) na otázku 3 „**Prebieha podľa vás vzdelávanie seniorov vo vašom zariadení na primeranej úrovni?**“ sa vyjadrilo, že „Áno“. 10 respondentov sekundárnej vzorky (33,33 %) uviedlo, že „Nie“.

Na otázku 3 „**Prebieha podľa vás vzdelávanie seniorov vo vašom zariadení na primeranej úrovni?**“ až 45 všetkých seniorov (75 %) sa zhodlo na tom, že vzdelávanie seniorov v ich zariadení prebieha na primeranej úrovni. 15 seniorov (25 %) zo všetkých sa ale zhodlo na tom, že vzdelávanie ich, či ďalších seniorov neprebieha v zariadení na primeranej úrovni.

Otázka 4: Vzdelávate sa pomocou programov vzdelávania?

Tabuľka 7: Vzdelávanie seniorov v zariadení pomocou programov vzdelávania

Áno	39
Nie	16
Neviem	5

Zdroj: Autorka diplomovej práce

Hypotéza 2 „**Viac seniorov sa vzdeláva a vychováva pomocou programov v zariadení, ako tí druhí**“ bola overovaná dotazníkovými otázkami 4 a 5. Príčinou stanovenia našej hypotézy 2 bolo presvedčenie, že väčšina seniorov bude využívať vzdelávacie a výchovné programy v zariadení, v porovnaní s počtom tých seniorov, ktorí sa budú vzdelávať bez takýchto programov v zariadení. Rovnako sme predpokladali, že takáto forma vzdelávania a výchovy (t. j. pomocou moderných vzdelávacích a výchovných programov) zaujme seniorov vo väčšej miere, ako bez týchto programov.

Konkrétne zistené výsledky z otázok 4 a 5 aj s našou stanovenou hypotézou 2 budeme interpretovať nižšie v nasledujúcich riadkoch našej práce.

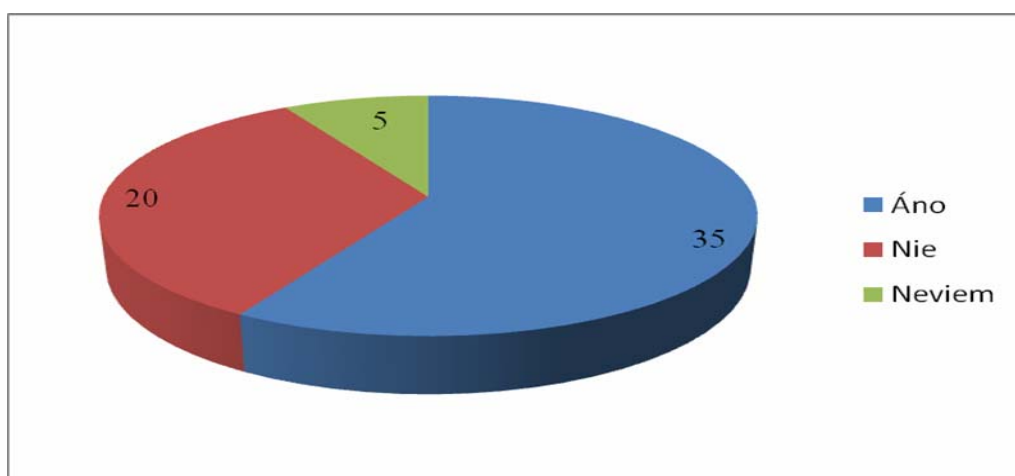
V prípade primárnej vzorky 22 respondentov (73,33 %) na otázku 4 „**Vzdelávate sa pomocou programov vzdelávania?**“ uviedlo, že „Áno“. 8 respondentov primárnej vzorky (26,67 %) sa nevzdelávajú v zariadení pomocou programov vzdelávania.

Pri odpovediach sekundárnej vzorky respondentov sme zistili, že 17 respondentov (56,67 %) na otázku 4 „**Vzdelávate sa pomocou programov vzdelávania?**“ sa vzdeláva v zariadení pomocou programov vzdelávania. 8 respondentov (26,67 %) tejto vzorky sa nevzdeláva pomocou programov vzdelávania vo svojom zariadení. 5 zvyšných respondentov (16,67 %) tejto vzorky nevedelo odpovedať na zadanú otázku 4.

Z celkového súboru 60 respondentov na otázku 4 „**Vzdelávate sa pomocou programov vzdelávania?**“ 39 seniorov (65 %) uviedlo, že sa vzdeláva pomocou programov vzdelávania vo svojom zariadení. Naopak 16 seniorov (26,67 %) zo všetkých sa nevzdeláva pomocou programov vzdelávania vo svojom zariadení. Iba 5 seniorov (8,33 %) zo všetkých nevedelo na zadanú otázku 4 odpovedať.

Otázka 5: Zúčastňujete sa aj vy aktívne týchto programov vo vašom zariadení?

Graf 3: Aktívne zúčastňovanie sa programov vzdelávania seniormi v zariadení

Zdroj: Autorka diplomovej práce

V prípade primárnej vzorky 20 respondentov (66,67 %) na otázku 5 „**Zúčastňujete sa aj vy aktívne týchto programov vo vašom zariadení?**“ uviedlo, že sa „aktívne zúčastňujú programov vzdelávania pre nich v zariadení. 10 respondentov primárnej vzorky (33,33 %) sa „aktívne nezúčastňujú programov vzdelávania pre nich v zariadení“.

Pri odpovediach sekundárnej vzorky respondentov sme zistili, že 15 respondentov (50 %) na otázku 5 „**Zúčastňujete sa aj vy aktívne týchto programov vo vašom zariadení?**“ „aktívne zúčastňujú programov vzdelávania pre nich v zariadení“. Naproti tomu 10 respondentov sekundárnej vzorky (33,33 %) sa „aktívne nezúčastňujú programov vzdelávania pre nich v zariadení“. 5 respondentov (16,67 %) tejto vzorky nevedelo na otázku 5 odpovedať.

Z celkového súboru 60 respondentov na otázku 5 „**Zúčastňujete sa aj vy aktívne týchto programov vo vašom zariadení?**“, až 35 seniorov (58,33 %) uviedlo, že sa aktívne zúčastňujú programov vzdelávania pre nich v zariadení. Ostatných 20 seniorov (33,33 %) z celkového súboru sa „aktívne nezúčastňujú programov vzdelávania pre nich v zariadení“. 8,34 % seniorov nevedelo na otázku 5 odpovedať.

Otázka 6: Ktoré vzdelávacie programy boli pre vás najatraktívnejšie?

Tabuľka 8: Druhy atraktívnych vzdelávacích programov pre seniorov v zariadení

tvorivé - na rozvoj sebarealizácie a duševných schopností	18
počítačové a internetové	14
genetické a biologické	12
hudobné	9
kultúrno-spoločenské	7

Zdroj: Autorka diplomovej práce

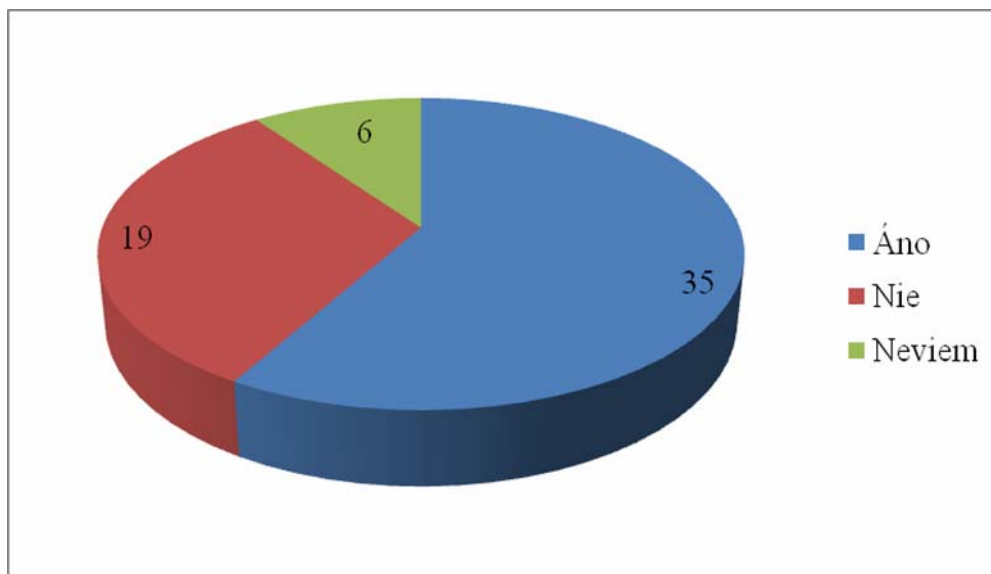
8 respondentov primárnej vzorky (26,67 %) na otázku 6 „**Ktoré vzdelávacie programy boli pre vás najatraktívnejšie?**“ považovalo za najatraktívnejšie „tvorivé programy, na rozvoj seberealizácie a duševných schopností“ vo svojom zariadení. 9 respondentov primárnej vzorky (30 %) uviedlo „počítačové a internetové programy“ a 8 respondentov (26,67 %) tejto vzorky zase „genetické a biologické“ vzdelávacie programy pre seniorov ako najatraktívnejšie vo svojom zariadení. 3 respondenti (10 %) primárnej vzorky sa zhodli na „hudobných“ vzdelávacích programoch a zvyšní 2 seniory (6,67 %) na „kultúrno-spoločenských“ vzdelávacích programoch pre seniorov.

Pri odpovediach sekundárnej vzorky respondentov sme zistili, že 10 z nich (33,33 %) na otázku 6 „**Ktoré vzdelávacie programy boli pre vás najatraktívnejšie?**“ považovalo za najatraktívnejšie „tvorivé programy, na rozvoj seberealizácie a duševných schopností“ vo svojom zariadení. 5 osôb (16,67 %) sekundárnej vzorky uviedlo zase „počítačové a internetové programy“ a 4 (13,33 %) tejto vzorky zase „genetické a biologické“ vzdelávacie programy pre seniorov ako najatraktívnejšie vo svojom zariadení. Ďalších 6 respondentov (20 %) sekundárnej vzorky sa zhodlo na „hudobných“ vzdelávacích programoch. Zvyšných 5 respondentov (16,67 %) uviedli aj „kultúrno-spoločenské“ vzdelávacie programy pre seniorov.

Z celkového súboru 60 respondentov na otázku 6 „**Ktoré vzdelávacie programy boli pre vás najatraktívnejšie?**“ 18 seniorov (30 %) pokladalo za najatraktívnejšie „tvorivé programy, na rozvoj seberealizácie a duševných schopností“ vo svojom zariadení a 14 seniorov (23,33 %) zase „počítačové a internetové programy“. Ďalších 12 seniorov (20 %) uviedlo „genetické a biologické“ vzdelávacie programy pre seniorov ako najatraktívnejšie vo svojom zariadení. Ešte boli uvedené „hudobné programy“ 9 krát (15 %) a tiež „kultúrno-spoločenské programy“ 7 krát (11,67 %).

Otázka 7: Máte pocit, že vám tieto vzdelávacie programy pomáhajú lepšie sa naučiť danú problematiku, ako keby ste to robili bez nich?

Graf 4: Vzdelávacie programy a pomoc pri vzdelávaní seniorov

Zdroj: Autorka diplomovej práce

Hypotézu 3 „**Vzdelávacie a výchovné programy pre seniorov sú nápomocnejšie v porovnaní s inými možnosťami verbálnej aktivity, s prednáškami**“ sme overovali na základe dotazníkovej otázky 7. Pri stanovení hypotézy 3 sme vychádzali z tej skutočnosti, že vzdelávacie a výchovné programy zvýšia efektivitu a výsledky vzdelávania a výchovy seniorov v porovnaní iba s klasickými bežnými spôsobmi vzdelávania a výchovy, verbálnymi spôsobmi. Seniori sa pre nich potrebné a zaujímavé veci naučia rýchlejšie a účinnejšie práve pomocou vzdelávacích a výchovných programov a nie iba klasickou slovnou prednáškou vyučujúceho lektora.

V prípade primárnej vzorky 20 respondentov (66,67 %) na otázku 7 „**Máte pocit, že vám tieto vzdelávacie programy pomáhajú lepšie sa naučiť danú problematiku, ako keby ste to robili bez nich?**“ považuje vzdelávacie programy za nápomocné pri učení sa danej problematiky. 9 respondentov (30 %) tejto vzorky nemá pocit, že „tieto vzdelávacie programy im pomáhajú lepšie sa naučiť danú problematiku“. 1 respondent (3,33 %) nevedel na zadanú otázku 7 odpovedať.

Pri odpovediach sekundárnej vzorky respondentov sme zistili, že 15 respondentov (50 %) na otázku 7 „**Máte pocit, že vám tieto vzdelávacie programy pomáhajú lepšie sa naučiť danú problematiku, ako keby ste to**

robili bez nich?“ považuje vzdelávacie programy za nápomocné pri učení sa danej problematiky. 10 respondentov (33,33 %) tejto vzorky nemá pocit, že „tieto vzdelávacie programy im pomáhajú lepšie sa naučiť danú problematiku“. 5 respondentov (16,67 %) nevedelo na zadanú otázku 7 odpovedať.

Z celkového súboru 60 respondentov na otázku 7 „**Máte pocit, že vám tieto vzdelávacie programy pomáhajú lepšie sa naučiť danú problematiku, ako keby ste to robili bez nich?**“ pokladalo 35 seniorov (58,33 %) vzdelávacie programy za nápomocné pri učení sa danej problematiky, ako keby to robili bez nich. 19 seniorov (31,67 %) bolo opačného názoru, čiže nemali pocit, že „tieto vzdelávacie programy im pomáhajú lepšie sa naučiť danú problematiku“. 6 seniorov (10 %) nevedelo na položenú otázku 7 odpovedať.

Otázka 8: V čom vidíte pomoc týchto programov?

Tabuľka 9: Pomoc vzdelávacích programov pre seniorov

zvýšenie rozvoja pamäti a orientácie v problematike	21
podpora tvorivosti, rozvíjanie myslenia a aktivity	16
zaháňanie nudy a pasivity	13
získavanie duševnej pohody	10

Zdroj: Autorka diplomovej práce

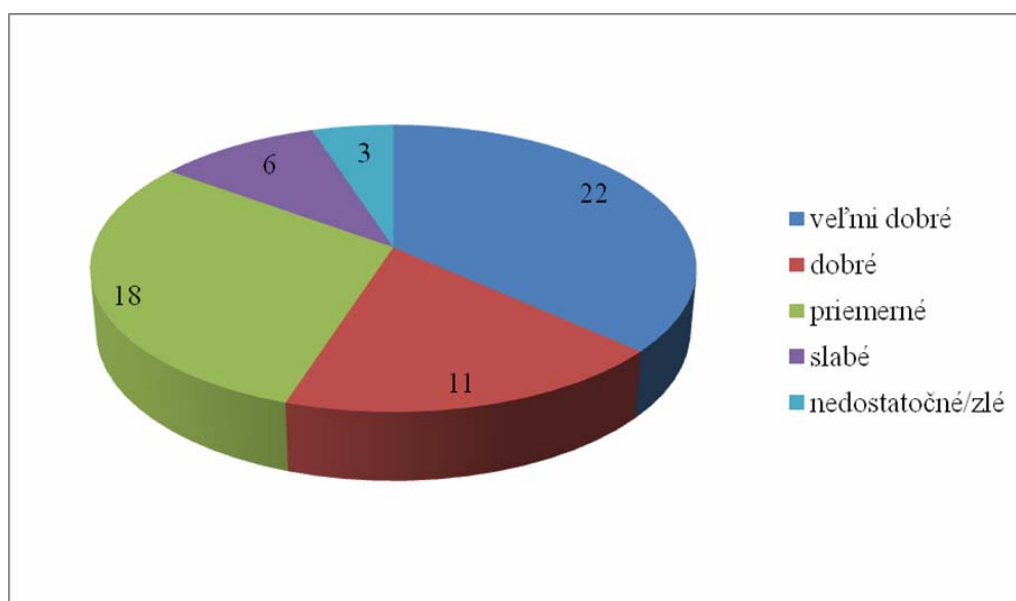
V prípade primárnej vzorky 13 respondentov (43,33 %) na otázku 8 „**V čom vidíte pomoc týchto programov?**“ vidí pomoc týchto programov v „zvýšení rozvoja pamäti a orientácie v problematike“. 8 respondentov (26,67 %) tejto vzorky vidí pomoc týchto programov v „podpore tvorivosti, rozvíjaní myslenia a aktivity“ seniora a ďalších 6 respondentov (20 %) zase v „zaháňaní nudy a pasivity“ seniora. 3 respondenti (10 %) uviedli „získavanie duševnej pohody“ seniora.

Pri odpovediach sekundárnej vzorky respondentov sme zistili, že 8 respondentov (26,67 %) na otázku 8 „**V čom vidíte pomoc týchto programov?**“ vidí pomoc programov v „zvýšení rozvoja pamäti a orientácie v problematike“, ako aj v „podpore tvorivosti, rozvíjaní myslenia a aktivity“ seniora (26,67 %). Zvyšných 7 respondentov (23,33 %) tejto vzorky jednak „zaháňa nudu a pasivitu“, tiež rovnaký počet „získavajú duševnú pohodu“ pomocou týchto programov v zariadení (23,33 %).

Z celkového súboru 60 respondentov na otázku na otázku 8 „**V čom vidíte pomoc týchto programov?**“ najviac až 21 seniorov (35 %) vidí pomoc vzdelávacích programov v ich zariadení predovšetkým v „zvýšení rozvoja pamäti a orientácie v problematike“. O niečo menej, 16 seniorov (26,67 %) vidí pomoc týchto programov v „podpore tvorivosti, rozvíjaní myslenia a aktivity“ seniora. Zvyšných 13 seniorov (21,67 %) zo všetkých „zaháňa nudu a pasivitu“ a 10 respondentov (16,67 %) zase „získavajú duševnú pohodu“ pomocou týchto programov v zariadení.

Otázka 9: Ohodnoťte úroveň a kvalitu samotných programov a aktivít vo vašom zariadení.

Graf 5: Úroveň a kvalita samotných programov a aktivít pre seniorov v zariadení

Zdroj: Autorka diplomovej práce

Hypotéza 4 **„Kvalita programov zameraných na výchovu a vzdelávanie seniorov v zariadení má prevažne priemernú, či iba slabú úroveň než dobrú alebo veľmi dobrú úroveň“** bola overovaná dotazníkovou otázkou 9. Dôvodom pre stanovenie našej hypotézy 4 bolo naše presvedčenie, že väčšina seniorov uvedie nedostatky a chyby v súčasných programoch na výchovu a vzdelávanie v zariadení. Tým ich kvalita bude označovaná len ako nedostatočná, či priemerná, nie dobrá, či až veľmi dobrá. Predpokladali sme aj, že väčšina zariadení bude iba v počiatkoch pri využívaní takýchto programov pre seniorov, čoho dôsledkom nebudú ešte na vyššej, či vysokej úrovni.

16 respondentov primárnej vzorky (53,33 %) na otázku 9 **„Ohodnoťte úroveň a kvalitu samotných programov a aktivít vo vašom zariadení“** ohodnotilo úroveň a kvalitu samotných programov a aktivít v ich zariadení ako „veľmi dobré“. 5 respondentov (16,67 %) tejto vzorky označilo samotné programy a aktivity v zariadení ako „dobré“ a ďalších 8 respondentov (26,67 %) rovnakej vzorky zase ako „priemerné“. 1 respondent primárnej vzorky (3,33 %) označil samotné programy a aktivity v zariadení ako „slabé“. Žiadny senior z primárnej vzorky respondentov neuviedol možnosť „nedostatočné“, respektíve „zlé“.

Čo sa týka sekundárnej vzorky sme dospeli v súvislosti s otázkou 9 **„Ohodnoťte úroveň a kvalitu samotných programov a aktivít vo vašom zariadení“** 6 respondentov (20 %) ohodnotilo úroveň a kvalitu samotných programov a aktivít v ich zariadení ako „veľmi dobré“ a rovnako 6 respondentov (20 %) tejto vzorky označilo samotné programy a aktivity v zariadení ako „dobré“. 10 respondentov (33,33 %) tejto vzorky označilo samotné programy a aktivity ako „priemerné“. 5 respondentov sekundárnej vzorky (16,67 %) označilo samotné programy a aktivity v zariadení ako „slabé“. Zvyšní 3 respondenti (10 %) sekundárnej vzorky sa zhodli na možnosti „nedostatočné“, respektíve „zlé“ programy, či aktivity v zariadení.

Z celkového súboru 60 respondentov na otázku 9 **„Ohodnoťte úroveň a kvalitu samotných programov a aktivít vo vašom zariadení“** najviac až 22 krát (36,67 %) seniori označili možnosť „veľmi dobré“ samotné programy a aktivity v ich zariadení. Potom nasledovala možnosť „priemerné“ 18 krát (30

%) a potom možnosť „dobré“ 11 krát (18,33 %). Zvyšnými možnosťami boli „slabé“ 6 krát (10 %) a možnosť „nedostatočné / zlé“ 3 krát (5 %).

Otázka 10: Zmenili by ste na nich niečo? Uveďte konkrétny príklad.

Tabuľka 10: Názory seniorov, čo by zmenili na vzdelávacích programoch

Áno	11
Nie	42
Neviem	7

Zdroj: Autorka diplomovej práce

V prípade primárnej vzorky na otázku 10 **„Zmenili by ste na nich niečo? Uveďte konkrétny príklad“** iba 3 respondenti (10 %) uviedli, že „je potrebné zmeniť“ existujúce vzdelávacie programy a aktivity v zariadení. Ako dôvody sme zaznamenali ako potreba lepšej vybavenosti zariadenia počítačmi s internetom, či väčší knižný výber k študovanej problematike. Až 27 respondentov (90 %) tej istej vzorky by „nemenilo nič“ na vzdelávacích programoch v ich zariadení. Všetci respondenti prvej vzorky odpovedali na zadanú otázku 10.

Pri odpovediach sekundárnej vzorky respondentov sme zistili, že 8 respondentov (26,67 %) na otázku 10 **„Zmenili by ste na nich niečo? Uveďte konkrétny príklad“** uviedlo, že „je potrebné zmeniť“ existujúce vzdelávacie programy a aktivity v zariadení. Konkrétne dôvody na zmenu sme však nezaznamenali. 15 respondentov (50 %) tej istej vzorky by „nemenilo nič“ na vzdelávacích programoch v ich zariadení. Zvyšných 7 respondentov (23,33%) druhej vzorky nevedeli odpovedať na zadanú otázku 10.

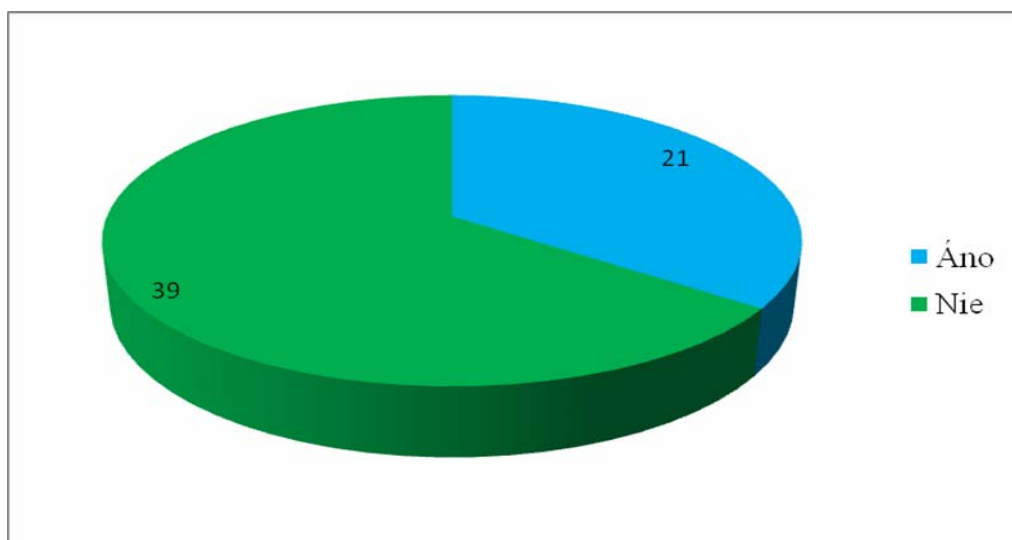
Z celkového súboru 60 respondentov na otázku 10 **„Zmenili by ste na nich niečo? Uveďte konkrétny príklad“** 11 zaznamenaných odpovedí (18,33 %) od všetkých seniorov sa týkali „potreby zmeniť“ existujúce vzdelávacie programy a aktivity v zariadení. Až 42 odpovedí (70 %) od všetkých seniorov

súviseli s tým, že by „nemenili nič“ na vzdelávacích programoch v ich zariadení. 7 seniorov (11,67 %) nevedelo odpovedať na zadanú otázku 10.

Otázka 11: Viete, kto tieto programy pripravuje a realizuje vo vašom zariadení? Uveďte aj konkrétne osoby.

Graf 6: Názory seniorov na osoby pripravujúce vzdelávacie programy v zariadení

Zdroj: Autorka diplomovej práce

V prípade primárnej vzorky na otázku 11 „**Viete, kto tieto programy pripravuje a realizuje vo vašom zariadení? Uveďte aj konkrétne osoby**“ až 19 respondentov (63,33 %) vie, kto „programy pripravuje a realizuje“ v zariadení. Uvedli osoby, ako lektori, mestský úrad Pezinok, či Akadémia tretieho veku (ATV) Pezinok. Naproti tomu 11 respondentov (36,67 %) nevedelo, kto „programy pripravuje a realizuje“ v zariadení.

Sekundárna vzorka respondentov odpovedala tak, že iba 2 respondenti (6,67 %) na otázku 11 „**Viete, kto tieto programy pripravuje a realizuje vo vašom zariadení? Uveďte aj konkrétne osoby**“ uvedli, že vedia, kto „programy pripravuje a realizuje“ v zariadení. Avšak neuviedli žiadne konkrétne osoby. Naproti tomu až 28 respondentov tejto vzorky (93,33 %) nevedia, kto „programy pripravuje a realizuje“ v zariadení.

Z celkového súboru 60 respondentov na otázku 11 „**Viete, kto tieto programy pripravuje a realizuje vo vašom zariadení? Uved'te aj konkrétne osoby**“ odpovedalo 35 % seniorov (21 krát), že vedia, kto „programy pripravuje a realizuje“ v zariadení. Na druhej strane až 65 % seniorov (39 krát) nevedia, kto „programy pripravuje a realizuje“ v zariadení.

Otázka 12: Uvítali by ste okrem domácich aj zahraničných lektorov pri vzdelávaní pomocou programov?

Tabuľka 11: Domáci verzus zahraniční lektori pri vzdelávaní seniorov v zariadení

Áno	19
Nie	41
Neviem	0

Zdroj: Autorka diplomovej práce

Primárna vzorka a to 17 respondentov (56,67 %) na otázku 12 „**Uvítali by ste okrem domácich aj zahraničných lektorov pri vzdelávaní pomocou programov?**“ sa zhodla na možnosti „Áno, uvítala by okrem domácich aj zahraničných lektorov pri vzdelávaní pomocou programov“. Na druhej strane 13 respondentov (43,33 %) tejto istej vzorky uviedla možnosť „Nie, neuvítali by okrem domácich aj zahraničných lektorov pri vzdelávaní pomocou programov“. Na zadanú otázku 12 zodpovedali všetci respondenti primárnej vzorky.

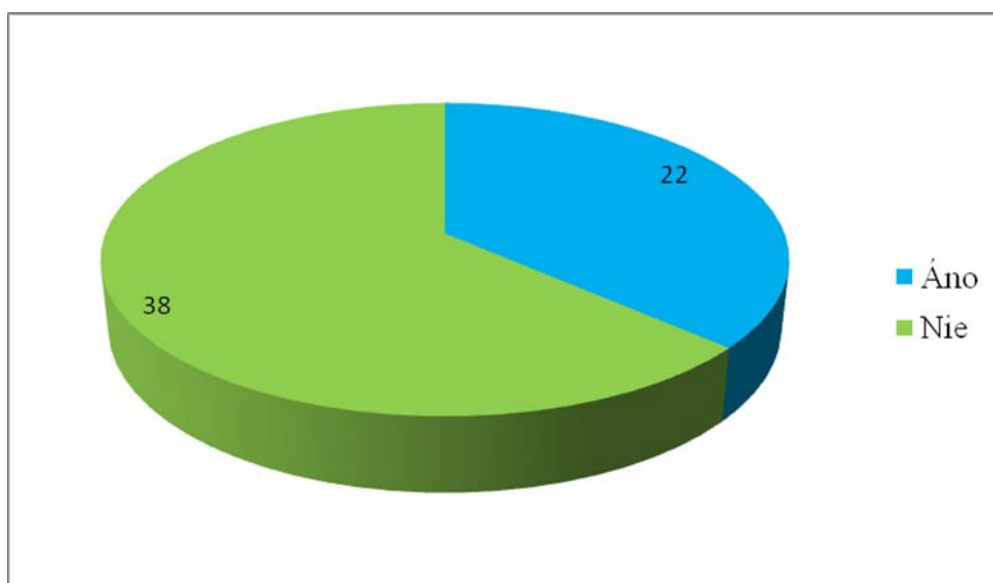
V prípade sekundárnej vzorky respondentov sme sa dopracovali k takýmto výsledkom: 2 respondenti (6,67 %) na otázku 12 „**Uvítali by ste okrem domácich aj zahraničných lektorov pri vzdelávaní pomocou programov?**“ sa zhodli na možnosti „Áno, uvítali by okrem domácich aj zahraničných lektorov pri vzdelávaní pomocou programov“. Naproti tomu

až 28 respondentov (93,33 %) tejto vzorky uviedlo možnosť „Nie, neuvítali by okrem domácich aj zahraničných lektorov pri vzdelávaní pomocou programov“. Na zadanú otázku 12 zodpovedali všetci respondenti sekundárnej vzorky.

Z celkového súboru 60 respondentov na otázku 12 „**Uvítali by ste okrem domácich aj zahraničných lektorov pri vzdelávaní pomocou programov?**“ sme zaznamenali odpoveď „Áno, uvítali by okrem domácich aj zahraničných lektorov pri vzdelávaní pomocou programov“ 19 krát (31,67 %) a odpoveď „Nie, neuvítali by okrem domácich aj zahraničných lektorov pri vzdelávaní pomocou programov“ 41 krát (68,33 %).

Otázka 13: Viete, že tieto vzdelávacie a výchovné programy pre vás – seniorov sa nazývajú odborné „edukačné programy pre seniorov?“

Graf 7: Vedomosť seniorov ohľadne edukačných programov v zariadení

Zdroj: Autorka diplomovej práce

Hypotézu 5 „**Informovanosť seniorov o edukačných programoch v zariadení je stále nízka**“ sme overovali na základe dotazníkovej otázky 13. Pri stanovení hypotézy 5 sme vychádzali zo skutočnosti, že vzdelávacie a výchovné programy pod názvom edukačné programy nie je stále zaužívaným odborným pojmom v súčasných zariadeniach, kde sa seniori nachádzajú,

respektíve vzdelávajú. Skôr budú známe tieto programy ako vzdelávacie a výchovné programy pre seniorov. Ak to bolo v skutočnosti budeme interpretovať v nasledujúcej časti našej práce.

Ak sa pozrieme na odpovede primárnej vzorky, zistíme, že 18 respondentov (60 %) na otázku 13 „**Viete, že tieto vzdelávacie a výchovné programy pre vás – seniorov sa nazývajú odborne „edukačné programy pre seniorov?“**“ vedelo, že vzdelávacie a výchovné programy určené pre nich, či iných seniorov v zariadení sa nazývajú odborne „edukačné programy pre seniorov“. Zvyšných 12 respondentov primárnej vzorky (40 %) nevedelo, že vzdelávacie a výchovné programy určené pre nich, či iných seniorov v zariadení sa nazývajú odborne „edukačné programy pre seniorov“.

Na základe odpovedí sekundárnej vzorky respondentov sme zistili, že iba 4 respondenti (13,33 %) na otázku 13 „**Viete, že tieto vzdelávacie a výchovné programy pre vás – seniorov sa nazývajú odborne „edukačné programy pre seniorov?“**“ vedelo, že vzdelávacie a výchovné programy určené pre nich, či iných seniorov v zariadení sa nazývajú odborne „edukačné programy pre seniorov“. Ostatných 26 respondentov (86,67 %) sekundárnej vzorky nevedelo, že vzdelávacie a výchovné programy určené pre nich, či iných seniorov sa nazývajú odborne „edukačné programy pre seniorov“.

Z celkového súboru 60 respondentov na otázku 13 „**Viete, že tieto vzdelávacie a výchovné programy pre vás – seniorov sa nazývajú odborne „edukačné programy pre seniorov?“**“ 22 seniorov (36,67 %) vedelo, že vzdelávacie a výchovné programy určené pre nich, či iných seniorov v zariadení sa nazývajú odborne „edukačné programy pre seniorov“. Ostatných 38 seniorov (63,33 %) z celkového súboru seniorov nevedelo, že vzdelávacie a výchovné programy určené pre nich, či iných seniorov v zariadení sa nazývajú odborne „edukačné programy pre seniorov“.

Otázka 14: Uskutočňujú sa vo vašom zariadení rôzne rekondičné alebo iné pobyty, či výlety alebo aktivity ako premietanie filmov, či iné záujmové činnosti na spestrenie vášho pobytu?

Tabuľka 12: Názory seniorov na rekondičné pobyty a záujmové aktivity
v zariadení

Áno	43
Nie	15
Neviem	2

Zdroj: Autorka diplomovej práce

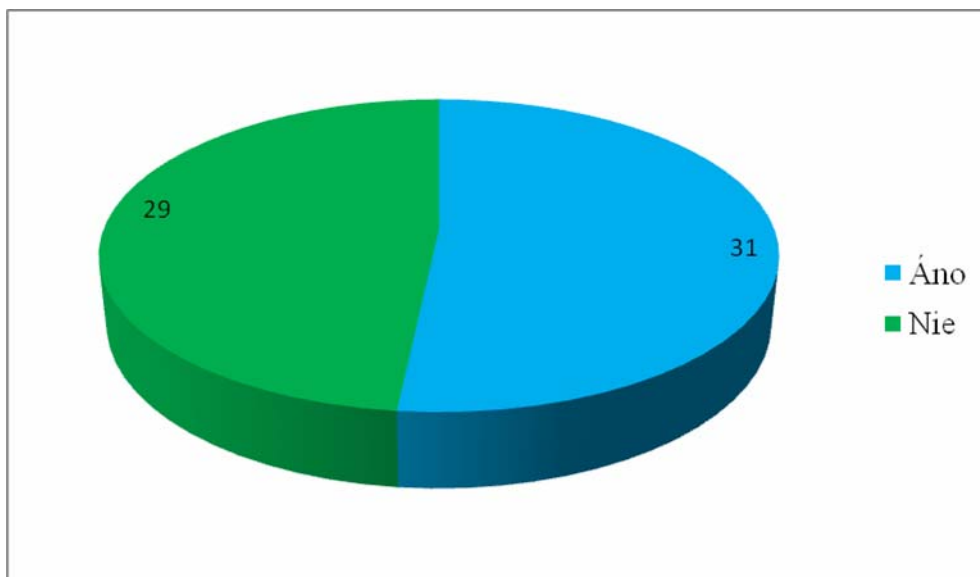
24 respondentov (80 %) na otázku 14 **„Uskutočňujú sa vo vašom zariadení rôzne rekondičné alebo iné pobyty, či výlety alebo aktivity ako premietanie filmov, či iné záujmové činnosti na spestrenie vášho pobytu?“** uviedlo, že „Áno“. Zvyšných 6 respondentov (20 %) primárnej vzorky bolo opačného názoru. Na zadanú otázku 14 odpovedali všetci respondenti tejto vzorky.

19 respondentov (63,33 %) sekundárnej vzorky na otázku 14 **„Uskutočňujú sa vo vašom zariadení rôzne rekondičné alebo iné pobyty, či výlety alebo aktivity ako premietanie filmov, či iné záujmové činnosti na spestrenie vášho pobytu?“** uviedlo, že „Áno“. 9 respondentov (30 %) sekundárnej vzorky bolo opačného názoru. 2 respondenti (6,67 %) nevedeli odpovedať na zadanú otázku 14.

Z celkového súboru 60 respondentov na otázku 14 **„Uskutočňujú sa vo vašom zariadení rôzne rekondičné alebo iné pobyty, či výlety alebo aktivity ako premietanie filmov, či iné záujmové činnosti na spestrenie vášho pobytu?“** možnosť „Áno, uskutočňujú sa v zariadení rôzne rekondičné alebo iné pobyty, či výlety alebo aktivity ako premietanie filmov, či iné záujmové činnosti na spestrenie pobytu seniorov“ sme zaznamenali celkovo 43 krát (71,67 %). Možnosť „Nie, neuskutočňujú sa v zariadení rôzne rekondičné alebo iné pobyty, či výlety alebo aktivity ako premietanie filmov, či iné záujmové činnosti na spestrenie pobytu seniorov“ sme zaznamenali celkovo 15 krát (25 %). 2 krát (3,33 %) nevedeli seniori zodpovedať na zadanú otázku 14.

Otázka 15: Aktívne sa zúčastňujete takýchto aktivít, činností? Uved'te prečo.

Graf 8: Aktívna účasť seniorov na aktivitách v zariadení

Zdroj: Autorka diplomovej práce

Ak sa pozrieme na odpovede primárnej vzorky, zistíme, že viac respondentov 16 (53,33 %) na otázku 15 „**Aktívne sa zúčastňujete takýchto aktivít, činností? Uved'te prečo**“ sa „aktívne zúčastňuje rôznych aktivít a činností v zariadení“. Ako najčastejšie uvádzané dôvody sme zaznamenali napríklad spestrenie pobytu v zariadení, spoznávanie nových ľudí, seniorov a tiež zvyšovanie kultúrno-spoločenského života. Ostatných 14 respondentov primárnej vzorky (46,67 %) sa „nezúčastňujú aktívne aktivít, ani činností v zariadení“. Dôvodmi bolo najmä zlý zdravotný stav, či znížená pohybová schopnosť seniorov.

Na základe odpovedí sekundárnej vzorky respondentov sme zistili, že 15 respondentov (50 %) na otázku 15 „**Aktívne sa zúčastňujete takýchto aktivít, činností? Uved'te prečo**“ sa „aktívne zúčastňuje rôznych aktivít a činností v zariadení“. Ako najčastejšie uvádzané dôvody sme zaznamenali napríklad zaháňanie nudy v zariadení, pekné prežitie všedného dňa, či zblížovanie sa s ostatnými členmi zariadenia a novými ľuďmi. Ostatných 15 respondentov (50 %) sekundárnej vzorky sa ale „nezúčastňujú aktívne aktivít,

ani činností v zariadení“. Dôvodmi bolo najmä zhoršenie zdravotného stavu, nezáujem o dané aktivity a zhoršené vzťahy s ostatným členmi zariadenia.

Z celkového súboru 60 respondentov na otázku 15 „**Aktívne sa zúčastňujete takýchto aktivít, činností? Uved'te prečo**“ 31 seniorov (51,67 %) sa „aktívne zúčastňuje rôznych aktivít a činností v zariadení“. Ostatných 29 seniorov (48,33 %) z celkového súboru seniorov sa zase „nezúčastňujú aktívne aktivít, ani činností v zariadení“.

4.7 Interpretácia výsledkov, diskusia

Náš terénny prieskum aj potvrdil, aj vyvrátil vopred vymedzené hypotézy. V tejto časti práce budeme overovať stanovené hypotézy a tiež zdôrazníme výsledky týkajúce sa celkového súboru respondentov, seniorov.

Na základe výsledkov nášho prieskumu konštatujeme, že edukačné programy pre seniorov existujú a sú využívané v zariadeniach pre seniorov v súčasnej praxi. Zistili sme však rôzne rezervy napríklad v ich využívaní, či v kvalite. I napriek tomu môžeme vcelku kladne hodnotiť súčasný stav týchto programov v zariadeniach pre seniorov, čo však neznamená, že je potrebné prijať nové zmeny s cieľom zlepšiť súčasný stav.

Riešili sme problematiku vzdelávacích a výchovných tzv. edukačných programov pre seniorov v konkrétnych zariadeniach. Konkrétne sme sa zamerali na komparáciu jednotlivých dvoch vzoriek respondentov (seniorov a senioriek) žijúcich v profesionálnych zariadeniach, mimo domáceho prostredia. Zisťovali sme aj konkrétne podoby a možnosti edukačných programov pre seniorov v týchto zariadeniach, ako aj súčasných možností seniorov sa vzdelávať práve pomocou takýchto programov. V neposlednom rade sme zanalyzovali aj ďalšie možnosti naplnenia záujmov seniorov v konkrétnych zariadeniach.

V súvislosti s vyššie uvedeným sme si stanovili hypotézu 1 „**Viac seniorov je presvedčených o dôležitosti vzdelávania a výchovy v porovnaní s tými, čo majú iný názor**“ a overovali sme ju dotazníkovými otázkami 1 a 2.

V prieskume sme zistili, že starý človek sa má vzdelávať, myslí si to až

88,33 % všetkých opýtaných seniorov. Dôvodmi, ktoré sme zistili, sú predovšetkým potreba rozširovania vedomostí a cibrenia pamäti a mozgu s cieľom odstraňovania spoločenskej izolácie seniora v spoločnosti, respektíve v zariadení. Okrem toho by sa mal starý človek vzdelávať, aby mal lepšie vyplnený čas a mal čo robiť v starobe, či aby sledoval nové veci a mal prehľad o situáciách doma a vo svete. Na druhej strane iba 11,67 % seniorov zo všetkých si myslí, že senior sa nemá vzdelávať v zariadení.

Vzdelávanie seba samých a ďalších seniorov v zariadení považuje za dôležité až 55 % všetkých opýtaných seniorov. Naproti tomu 28,33 % bolo opačného názoru a nepovažovalo vzdelávanie seba, či ďalších seniorov v zariadení za dôležité.

Na základe výsledkov z odpovedí otázok dotazníka 1 a 2 sa **hypotéza 1 potvrdila**.

V ďalšej nadväznosti sme si vymedzili **hypotézu 2 „Viac seniorov sa vzdeláva a vychováva pomocou programov v zariadení, ako tí druhí“**, ktorú sme overovali otázkami 4 a 5.

Zistili sme, že 65 % všetkých seniorov sa vzdeláva pomocou programov v zariadení. Zvyšných 26,67 % seniorov zo všetkých sa nevzdeláva pomocou programov vzdelávania v zariadení.

Okrem toho až 58,33 % všetkých seniorov sa aj aktívne zúčastňuje programov vzdelávania v zariadení. 33,33 % seniorov zo všetkých sa ale aktívne nezúčastňuje alebo nemôžu zúčastňovať programov vzdelávania v zariadení, napríklad kvôli zdravotným problémom, či iným osobným problémom. V súvislosti s týmito výsledkami zisťujeme, že **hypotéza 2 sa potvrdila**.

Hypotézu 3 **„Vzdelávacie a výchovné programy pre seniorov sú nápomocnejšie v porovnaní s inými možnosťami verbálnej aktivity, s prednáškami“** sme overovali dotazníkovou otázkou 7.

58,33 % všetkých seniorov pokladá vzdelávacie programy za nápomocné pri učení danej problematiky, ako keď by to robili bez nich. Naproti tomu 31,67 % seniorov bolo opačného názoru a nepovažovali

vzdelávacie programy za nápomocné v procese vzdelávania a výchovy.

Hypotéza 3 sa potvrdila.

Hypotéza 4 „**Kvalita programov zameraných na výchovu a vzdelávanie seniorov v zariadení má prevažne priemernú, či iba slabú úroveň než dobrú alebo veľmi dobrú úroveň**“ bola overovaná dotazníkovou otázkou 9.

36,67 % všetkých seniorov ohodnotilo úroveň a kvalitu samotných programov a aktivít v zariadení ako veľmi dobré. Ako priemerné programy uviedlo 30 % seniorov a ako dobré 18,33 % seniorov. Nasledovali možnosti slabé (10 %) a možnosť nedostatočné až zlé len 5 % seniorov. **Hypotéza 4 sa nepotvrdila.**

Ako poslednú sme vymedzili hypotéza 5 „**Informovanosť seniorov o edukačných programoch v zariadení je stále nízka**“ sme overovali na základe dotazníkovej otázky 13.

36,67 % všetkých seniorov vedelo, že vzdelávacie a výchovné programy určené pre nich, či iných seniorov v zariadení sa odborne nazývajú ako edukačné programy pre seniorov. Až 63,33 % seniorov vôbec nevedelo, že vzdelávacie a výchovné programy určené pre nich, či iných seniorov v zariadení sa nazývajú odborne „edukačné programy pre seniorov“. Na základe našich zistení sa **hypotéza 5 potvrdila.**

Nadobudnuté zistenia z nášho prieskumu potvrdili, že je čo zlepšovať v oblasti edukačných programov pre seniorov v súčasných zariadeniach pre seniorov. Veríme, že môžeme napomôcť aj týmito zistenia zlepšiť súčasný stav. Pozitívny výsledok môžeme dosiahnuť aj prostredníctvom odporúčaní, ktoré budeme interpretovať v nasledujúcej kapitole našej práce.

4.8 Formulácia odporúčaní

Vychádzajúc z výsledkov nášho prieskumu odporúčame pre súčasnú prax prijať nasledovné:

- Aplikovať ďalšie druhy edukačných programov v súčasných zariadeniach pre seniorov** – zaujímavejšie tréningy pamäte, obmeny

súčasných hier a cvičení, taktiež aj programy z oblasti environmentálneho rozvoja, zdravotnej výchovy, náboženskej výchovy, či aj vedecko-technického vzdelávania a rozvoja jazyka.

□ **Informačnými a propagačnými materiálmi oboznamovať seniorov o konaní rôznych edukačných programov v kluboch dôchodcov v jednotlivých mestách, obciach** – a to vystavením informačných materiálov napríklad na zdravotných strediskách, kde si tieto informácie môže prečítať väčší počet seniorov; zastrešovať by to malo buď mesto, alebo jednotlivé organizácie a zariadenia.

□ **Odbremenit' prácu súčasným sociálno-andragogických pracovníkom v súčasných zariadeniach pre seniorov** – dôvodom je to, že počty súčasných sociálno-andragogických pracovníkov nestačia, sú veľmi vyťažení a musia sa venovať viacerým iným činnostiam v zariadení, nie tým, na čo sú kvalifikovaní; kvôli napríklad kumulovanej funkcii nemajú dostatok času na rozhovory so seniormi a ich priateľmi, či na iné žiadané služby od seniorov.

□ **Zvýšiť informovanosť seniorov o edukačných programoch v zariadeniach** – napríklad lepšou osvetovou činnosťou v zariadeniach, ale najmä mimo súčasných zariadení.

□ **Zefektívniť účinnosť a výsledky vzdelávania a výchovy seniorov pomocou edukačných programov v zariadeniach** – viac špeciálne upravených tried pre prednášky seniorov napríklad s upravenými počítačovými klávesnicami s primeranou veľkosťou písma, s dostatočným osvetlením a ozvučením, či aj primeraným kontrastom a primeranou grafikou vzdelávacích a informačných materiálov.

□ **Zvýšiť realizáciu vzdelávania a výchovy seniorov formou edukačných programov v porovnaní so súčasnými verbálnymi aktivitami (prednáškami) v zariadeniach** - napríklad pomocou pomôcok (audiovizuálnych) pri výklade prednášanej témy, alebo pomocou názorných pomôcok a modelov k prednášanej téme.

ZÁVER

Zvyšovanie počtu seniorov, predlžovanie ich veku života, ako aj rešpektovanie ľudských práv a práva rovnakého zaobchádzania, vystavuje celospoločenskú objednávku na sústavne zlepšovania kvality života vo všetkých oblastiach a ich integráciu. Vypelost' spoločnosti sa odzrkadľuje v aplikovaní vedeckých poznatkov a cieľavedomých tvorivých postupov. Neoddeliteľnou súčasťou sú edukačné programy pre seniorov, ktoré zohľadňujú všetky aspekty (medzi)generačných vzťahov a solidarity. Vzdelávanie osôb rôznymi formami v seniorskom veku je celosvetovým trendom a veľmi efektívnym prostriedkom aktívneho starnutia. V diplomovej práci sme načrtli ponuku niektorých edukačných programov pre seniorov najmä na Slovensku.

Diplomová práca vyzdvihuje obzvlášť potreby vzdelávania starších ľudí prostredníctvom širokej škály edukačných programov. V práci sme sa snažili ponúknuť názory na viaceré skutočnosti týkajúce sa edukačných programov v spojitosti s osobami vo vyššom veku. Obzvlášť chceme upozorniť na fakt, že seniori zapájajúci sa do procesu edukačných programov dokážu byť pri prekonávaní svojich problémov oveľa viac úspešnejší a ich vnútorný život sa stáva ešte viac bohatším a zmysluplnejším. Je tomu tak i napriek ochabovaniu zmyslov a zdravia seniorov, čo je normálnym prejavom v tejto etape života človeka.

Cieľom diplomovej práce bolo priblížiť edukačné programy seniorov a možnosti vzdelávania seniorov na Slovensku so zreteľom na zlepšenie kvality ich života vo všetkých oblastiach. Okrem toho sme poukázali aj na ponuku edukačných programov na Slovensku, na ich účinnosť a kvalitu. Potvrdilo sa nám, že edukácia seniorov pomocou spomínaných edukačných programov v zariadeniach pre seniorov poskytuje týmto osobám možnosť vlastnej sebarealizácie, naplnenie osobných záujmov, ktorým sa nemohli venovať v ich mladšom veku. Tým sa seniorom obnovujú sociálne kontakty a nadobúdajú pocit žiť spokojnejší a vyrovnanější život. Môžeme konštatovať,

že vopred stanovené ciele na začiatku tvorby našej práce sa nám podarilo naplniť.

Ako sme zistili v našom prieskume, samotní seniori 65 % seniorov sa vzdeláva pomocou programov vzdelávania vo svojom zariadení. 58,33 % seniorov pokladá vzdelávacie programy za nápomocné pri vzdelávaní a učení sa danej problematiky, ako keby to robili bez nich. Navyše, 35 % seniorov vidí pomoc edukačných programov najmä v zvýšení rozvoja pamäti a orientácie v problematike, či v podpore tvorivosti a v rozvíjaní myslenia a aktivity (26,67 %), ako aj v zaháňaní nudy a pasivity (21,67 %) a v získavaní duševnej pohody (16,67 %).

Výsledky nášho prieskumu potvrdili, že informovanosť seniorov v zariadeniach je stále nízka. Len 36,67 % seniorov vedelo, že vzdelávacie a výchovné programy určené pre nich, či iných seniorov sa nazývajú odborne edukačné programy.

Za najatraktívnejšie edukačné aktivity vo svojom zariadení považujú tvorivé programy na rozvoj sebarealizácie a duševných schopností (30 %), tiež aj počítačové a internetové programy (23,33 %) a genetické a biologické vzdelávacie programy (20 %). Pomocou týchto programov a aktivít vstupujú seniori do reality svojho starnutia s hľadaním tvorivej možnosti prejavovania sa a vytváraním vlastnej hierarchie hodnôt, či aj s tvorbou osobných plánov do ďalších dní svojho života. Rovnako pomocou nich objavujú sebadôveru a sebaúctu a zase naopak, tieto aktivity prispievajú k vyrovnanému prežívaniu jesenných dní ich života a k prežitiu staroby v pokoji. Súhlasíme s tým, že si to tieto osoby za vynaložené dlhoročné úsilie určite zaslúžia.

V samom závere našej práce sme načrtli iba niektoré oblasti, ktorými je potrebné sa neustále zaoberať. Týmto chceme apelovať na kompetentných, aby nezaháľali a na základe aj našich výsledkov prieskumu dokázali v praxi zlepšiť stav v oblasti edukačných programov pre seniorov v zariadeniach určených pre nich.

ZOZNAM POUŽITEJ SLOVENSKEJ LITERATÚRY

BALOGOVÁ, B. *Seniori*. 3. vyd. Prešov : Pavol Šidelský – Akcent print, 2009. 158 s. ISBN 978-80-89295-18-0.

BALOGOVÁ, B., ŽUMÁROVÁ, M. *Medzigeneračné mosty*. 2. vyd. Košice : Menta Media, 2010. 148 s. ISBN 978-80-89392-23-0.

BENJAN, M. B. *Starnutie a staroba – príčiny, príznaky, problémy, prevencia a pomoc pri problémoch*. Zvolen : Bratia Sabovci, s r. o., 2009. 36 s. ISBN 978-80-89241-27-9.

BOROŠ, J. – ONDRIŠKOVÁ, E. - ŽIVČICOVÁ, E. *Psychológia*. Bratislava : IRIS, 1999. 270 s. ISBN 80-88778-87-5.

BOROŠ, J. 2001. *Základy sociálnej psychológie*. Bratislava : IRIS, 2001. 227 s. ISBN 80-89018-20-3.

BOROŠ, J. 2002. *Úvod do psychológie*. Bratislava : IRIS, 2002. 305 s. ISBN 80-89018-35-1.

ČORNANIČOVÁ, R. *Edukácia seniorov – Vznik, rozvoj, podnety pre geragogiku*. 1. vyd., Bratislava : Univerzita Komenského, 1998. 159 s. ISBN 80-223-1206-1.

ČORNANIČOVÁ, R. *Edukácia seniorov*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2007. 163 s. ISBN 978-80-223-2287-4.

GAVORA, P. Pedagogické pozorovanie. *Pedagogická revue*, 1994, roč. 46, č. 9/10.

HATÁR, C. *Edukácia seniorov v sociálnych zariadeniach*. 1. vyd., Nitra : EF-FETA, 2008. 125 s. ISBN 978-80-89245-08-6.

HATÁR, C. *Inštitucionálna edukatívna starostlivosť o seniorov v Slovenskej republike*. 1. vyd., Nitra : Pedagogická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, 2005. 104 s. ISBN 80-8050-821-6.

HEGYI, L. Príprava na starnutie. In *Obohacovanie života starších ľudí edukatívnymi aktivitami*. 1. vyd., Bratislava : Národné osvetové centrum, 1994. s. 37.

HOTÁR, V., PAŠKA, P., PERHÁCS, J. et al. *Výchova a vzdelávanie dospelých. Andragogika. Terminologický a výkladový slovník*. Bratislava : SPN, 2000. 547 s. ISBN 80-08-02814-9.

HRAPKOVÁ, N. *Tvorba vzdelávacích programov pre seniorov na Univerzitách tretieho veku* [online]. 2010 [cit. 2011-07-12]. Dostupné z WWW: <<http://www.ujop.sk/blade/index.php?c=407&phdr-hrapkova-nadezda-phd-tvorba-vzdelavacichprogramov-pre-seniorov-na-univerzitatich-tretieho-veku>>.

HRAPKOVÁ, N. *Učebné texty pre študujúcich na univerzite tretieho veku*. 1. vyd., Bratislava : Univerzita Komenského, 2000. 146 s. ISBN 80-223-1531-1.

HROZENSKÁ, M. et al. *Sociálna práca so staršími ľuďmi a jej teoreticko-praktické východiská*. Martin : Osveta, 2008. 180 s. ISBN 978-80-8063-282-3.

KRAJČÍK, Š. *Geriatría*. Trnava : SAP, 2000. 82 s. ISBN 80-88908-68-X.

KUFFOVÁ, J. Etika v práci sociálneho pracovníka s klientom v zariadení sociálnej starostlivosti. In *Aplikovaná etika v sociálnej práci a ďalších pomáhajúcich profesiách : zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie v Bratislave*. Bratislava : VŠZaSP sv. Alžbety, 2010. 413 s. ISBN 978-80-89271-89-4.

MAGUROVÁ, D. et al. *Základy edukácie a jej využitie v ošetrovateľskej praxi*. 1. vyd. Prešov : Prešovská univerzita Fakulta zdravotníctva, 2008. s. 127. ISBN 978-80-8068-821-9.

NÉMETH, F. et al. *Geriatría a geriatrické ošetrovateľstvo*. Martin : Osveta, 2008. 193 s. ISBN 978-80-8063-314-1.

PERHÁCS, J. K teoretickým východiskám konštituovania a rozvíjania sociálnej andragogiky na Slovensku. In: TOKÁROVÁ, A., MATULAYOVÁ, T. *Sociálna pedagogika, sociálna práca a sociálna andragogika – aktuálne otázky teórie a praxe. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou I. – 2. X. 2007 v Spišskej Novej Vsi*. Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2008. s. 57-73. ISBN 978-80-8068-927-8.

PERHÁCS, J., PAŠKA, P. *Dospelý človek v procese výchovy*. Bratislava : Stimul, 1995. 157 s. ISBN 80-85697-21-1.

POLEDNÍKOVÁ, L. *Gerontologické ošetrovateľstvo*. Prešov : Michal Vaško, 2004. 299 s. ISBN 80-8050-799-6.

SCHAVEL, M., OLÁH, M. *Sociálne poradenstvo a komunikácia*. 2. vyd. Bratislava : Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, 2008. 224 s. ISBN 80-8068-487-1.

SOBEK, O. Edukačné aktivity starších ľudí. In: ČORNANIČOVÁ, R. *Obohacovanie života starších ľudí edukačnými aktivitami II. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou, ktorá sa konala pri príležitosti Medzinárodného roku starších ľudí 1999 a 80. výročia vzniku Univerzity Komenského 16. – 17. septembra 1999 na UK v Bratislave*. Bratislava : Národné osvetové centrum, 2000. s. 119-121. ISBN 80-7121-196-6.

STRIEŽENEC, Š. *Slovník sociálneho pracovníka*. Trnava : AD, 1996. 255 s. ISBN 80-967589-0-X.

ŠTEFKO, A. *Dôstojnosť človeka v starobe chorobe a zomieraní*. 1. vyd. Trnava : Dobrá kniha, 2003. 145 s. ISBN 80-7141-429-8.

TAVEL, P. *Hodnota staroby. Praktická príručka pre každého kresťana*. Bratislava : DON BOSCO, 2011. s. 3-6. ISBN 978-80-8074-152-5.

TUMA, M. *Tvorivé procesy človeka*. Banská Bystrica : Úrad priemyselného vlastníctva Slovenskej republiky, 2001. 423 s. ISBN 80-88994-08-X.

TUREK, I. *Didaktika*. 2. vyd. Bratislava : Iura Edition, s r. o., 2010. 598 s. ISBN 978-80-8078-322-8.

ZELINA, M. *Teórie výchovy alebo hľadanie dobra*. 2. vyd. Bratislava : SPN, 2010. 232 s. ISBN 978-80-10-01884-0.

Zákon NR SR č. 568/2009 Z. z. o celoživotnom vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Webová stránka Senior. [online]. 2012. [citované 2012-02-05]. Dostupné na internete: < <http://www.senior.sk/index.php>>.

ZOZNAM POUŽITEJ ZAHRANIČNEJ LITERATÚRY

BENEŠ, M. *Andragogika*. 1. vyd. Praha : Praha : Grada Publishing, a. s., 2008. 136 s. ISBN 978-80-247-2580-2.

DESSAINTOVÁ, M. P. *Nezačínajte stárnout*. Praha : Portál, 1999.

FRANKL, V. E. *Vůle ke smyslu*. Brno : Cesta, 1997. 212 s. ISBN 80-85139-63-2.

HAYFLICK, L. *Jak a proč stárneme*. Praha : Knižní klub, 1997. 426 s. ISBN 80-7176-536-8.

KLUGEROVÁ, J. - PRÁZOVÁ, I. - VACÍNOVÁ, T. *Jak vypracovat bakalářskou, diplomovou, rigorózní a disertační práci*. Praha : Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. 48 s. ISBN 978-80-7452-004-4.

KOHOUTEK, R. *Základy užití psychologie*. Brno : Akademické nakladatelství CERM, s r. o., 2002. 544 s. ISBN 80-214-2203-3.

KOPŘIVA, K. *Lidský vztah jako součást profese*. 5. vyd. Praha : Portál, 2006. 147 s. ISBN 80-7367-181-6.

MAJERNIKOVÁ, L., OBROČNÍKOVÁ, A. *Specifika v edukaci seniorů. Diagnóze v ošetrovatelství*, 2008, roč. IV., č. 1, s. 27. ISSN 1801-1349.

MALÍKOVÁ, E. *Péče o seniory v pobytových sociálních zařízeních*. 1. vyd. Praha : Grada, 2011. 328 s. ISBN 978-80-247-3148-3.

MATOUŠEK, O. – KOLÁČKOVÁ, J. - KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi : specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha : Portál, 2005. 352 s. ISBN 80-7367-002-X.

MÚHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 1. vyd., Brno : Masarykova univerzita, 2004. 203 s. ISBN 80-210-3345-2.

MUŽÍK, J. *Řízení vzdělávacího procesu. Andragogická didaktika*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2011. 324 s. ISBN 978-80-7357-581-6.

NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. Praha : Academia, 1998. 336 s. ISBN 80-200-0628-1.

PACOVSKÝ, V. *O stárnutí a stáří*. 1. vyd. Praha : Avicenum, 1990. 136 s. ISBN 80-201-0076-8.

PALÁN, Z., LANGER, T. *Základy andragogiky*. 1. vyd. Praha : Univerzita Jana Amose Komenského, 2008. 184 s. ISBN 978-80-86723-58-7.

PETŘKOVÁ, A., ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika. Úvod do teorie a praxe edukace seniorů*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2004.

PLAMÍNEK, J. *Vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2010. 320 s. ISBN 978-80-247-3235-0.

POKORNÁ, A. *Komunikace se seniory*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2010. 160 s. ISBN 978-80-247-3271-8.

ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha : Portál, 2009. 208 s. ISBN 978-80-7367-551-6.

ŠTILEC, M. *Program aktivního stylu života pro seniory*. Praha : Portál, 2004. 136 s. ISBN 80-7178-920-8.

VENGLÁŘOVÁ, M. *Problematické situace v péči o seniory*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2007. 96 s. ISBN 978-80-247-2170-5.

VYHNÁNKOVÁ, K. *Vzdělávání dospělých v České republice a Evropské unii*.
1. vyd. Praha : Univerzita Jana Amose Komenského, 2007. 136 s. ISBN 978-
80-86723-46-4.

ZOZNAM OBRÁZKOV, TABULIEK A GRAFOV

Zoznam obrázkov

Obrázok 1 Schéma procesu učenia	28
Obrázok 2 Všeobecné ciele edukácie v seniorskom veku	46

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1 Zmeny spôsobené starnutím človeka	16
Tabuľka 2 Prehľad funkcií vzdelávania dospelých a seniorov v spoločnosti	25
Tabuľka 3 Prehľad funkcií vzdelávania dospelých a seniorov v spoločnosti	26
Tabuľka 4 Význam edukatívnych činností pre seniorov v Domove dôchodcov, v Domove – penzióne	39
Tabuľka 5 Prieskumná vzorka, počet respondentov prieskumu	59
Tabuľka 6: Dôležitosť vzdelávania a výchovy seniorov v zariadení	61
Tabuľka 7: Vzdelávanie seniorov v zariadení pomocou programov vzdelávania	63
Tabuľka 8: Druhy atraktívnych vzdelávacích programov pre seniorov	65
Tabuľka 9: Pomoc vzdelávacích programov pre seniorov	68
Tabuľka 10: Názory seniorov, čo by zmenili na vzdelávacích programoch	71
Tabuľka 11: Domáci verzus zahraniční lektori pri vzdelávaní seniorov v zariadení	73
Tabuľka 12: Názory seniorov na rekondičné pobyty a záujmové aktivity v zariadení	76

Zoznam grafov

Graf 1: Starý človek a vzdelávanie	60
Graf 2: Úroveň vzdelávania seniorov v zariadení	62
Graf 3: Aktívne zúčastňovanie sa programov vzdelávania seniormi v zariadení	64

Graf 4: Vzdelávacie programy a pomoc pri vzdelávaní seniorov	67
Graf 5: Úroveň a kvalita samotných programov a aktivít pre seniorov v zariadení	69
Graf 6: Názory seniorov na osoby pripravujúce vzdelávacie programy v zariadení	72
Graf 7: Vedomosť seniorov ohľadne edukačných programov v zariadení	74
Graf 8: Aktívna účasť seniorov na aktivitách v zariadení	77

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha A – Dotazník	95
-----------------------------------	-----------

PRÍLOHY

Príloha A Dotazník

DOTAZNÍK PRE SENIOROV

Vážení seniori,

v tomto dotazníku by sme chceli od vás získať informácie a názory, ktoré nám pomôžu pri vypracovaní diplomovej práce s názvom „Edukačné programy pre seniorov“. Získané informácie je možné využiť na zlepšenie kvality vzdelávania vo vašom zariadení, ako aj pre zvýšenie informovanosti o kvalite života seniorov vo vašom zariadení.

Tento dotazník je anonymný a nie je to test vašich správnych, či nesprávnych rozhodnutí.

Nad odpoveďou neuvažujte príliš dlho a príslušnú odpoveď v každej otázke zakrúžkujte.

1. **Čo si myslíte o tom: „Má sa starý človek ešte vzdelávať?“**

.....
.....
.....

2. **Považujete vzdelávanie vás a ďalších seniorov vo vašom zariadení za dôležité?**

a) áno   b) nie   c) neviem

3. **Prebieha podľa vás vzdelávanie seniorov vo vašom zariadení na primeranej úrovni?**

a) áno   b) nie   c) neviem

4. **Vzdelávate sa pomocou programov vzdelávania?**

a) áno   b) nie   c) neviem

5. **Zúčastňujete sa aj vy aktívne týchto programov vo vašom zariadení?**

a) áno   b) nie   c) neviem

6. **Ktoré vzdelávacie programy boli pre vás najatraktívnejšie?**

.....
.....
.....

7. **Máte pocit, že vám tieto vzdelávacie programy pomáhajú lepšie sa naučiť danú problematiku, ako keby ste to robili bez nich?**

- a) áno   b) nie   c) neviem

8. **V čom vidíte pomoc týchto programov?**

.....
.....
.....

9. **Ohodnoťte úroveň a kvalitu samotných programov a aktivít vo vašom zariadení.**

- a) veľmi dobré   b) dobré   c) priemerné   d) slabé
e) nedostatočné/zlé.

10. **Zmenili by ste na nich niečo? Uveďte konkrétny príklad.**

- a) áno   b) nie   c) neviem

.....
.....
.....

11. **Viete, kto tieto programy pripravuje a realizuje vo vašom zariadení? Uveďte aj konkrétne osoby.**

- a) áno   b) nie

.....
.....
.....

12. **Uvítali by ste okrem domácich aj zahraničných lektorov pri vzdelávaní pomocou programov?**

- a) áno   b) nie   c) neviem

13. **Viete, že tieto vzdelávacie a výchovné programy pre vás – seniorov sa nazývajú odborne „edukačné programy pre seniorov“?**

- a) áno   b) nie

14. **Uskutočňujú sa vo vašom zariadení rôzne rekondičné alebo iné pobyty, či výlety alebo aktivity ako premietanie filmov, či iné záujmové činnosti na spestrenie vášho pobytu?**

- a) áno   b) nie   c) neviem

15. **Aktívne sa zúčastňujete takýchto aktivít, činností? Uveďte prečo.**

- a) áno   b) nie

.....
.....
.....

V prípade, že chcete niečo doplniť alebo nás len informovať, prosím napíšte to do nasledovných riadkov. Ďakujeme za spoluprácu !

.....
.....
.....

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Meno autora: Bc. Adriana Miezgová

Odbor: Andragogika

Forma štúdia: kombinovaná

Názov práce: Edukačné programy pre seniorov

Rok: 2012

Počet strán: 98

Celkový počet strán príloh: 3

Počet titulov slovenskej literatúry a prameňov: 33

Počet titulov zahraničnej literatúry a prameňov: 22

Počet internetových zdrojov: 2

Vedúci práce: prof. PhDr. Ing. Miroslav Tuma, PhD., DrSc.